

Høyres program for
stortingsperioden 1997-2001

**Fra statlig makt
til
personlig
ansvar**

Vedtatt av Høyres landsmøte 4. - 6. april 1997

Innhold

<u>FRA STATLIG MAKT TIL PERSONLIG ANSVAR</u>	3
<u>PERSONLIG ANSVAR</u>	6
PERSONLIG ANSVAR	6
FAMILIEN OG DE PERSONLIGE FELLESKAP	6
<u>MANGFOLD OG MAKTSPREDNING</u>	8
MAKTSPREDNING	8
YTRINGSFRIHET	9
EIENDOMSRETT	9
RETTSSIKKERHET OG PERSONVERN	10
UAVHENGIGE SAMFUNNSINSTITUSJONER	10
INTEGRERING, FLYKTNING- OG ASYLPOLITIKK	12
<u>VERDISKAPNING</u>	14
GRUNNLAGET FOR VERDISKAPNING	14
VERDISKAPNING OG SKATT	15
PRIVAT EIERSKAP	15
ENKLERE HVERDAG I SMÅBEDRIFTENE	16
ARBEIDSLIVET	16
LIVSKRAFTIGE DISTRIKTER OG LOKALSAMFUNN	17
<u>KONTINUITET OG GENERASJONSTENKNING</u>	21
EN BÆREKRAFTIG SAMFUNNSØKONOMI	21
MILJØ	22
ENERGIRESSURSENE	23
VERN OM MENNESKEVERDET	23
<u>KUNNSKAP</u>	24
GRUNNSKOLEN	24
VIDEREGÅENDE OPPLÆRING	25
HØYERE UTDANNELSE	26
FORSKNING OG UTVIKLING	27
<u>SOSIAL SIKKERHET</u>	28
SOSIAL TRYGGHET FOR DEN ENKELTE	28
EN MER BRUKERVENNLIG OFFENTLIG SEKTOR	28
HELSEVESENET	29
VILKÅR OG TJENESTER FOR ELDRE	29

BEHANDLINGSTILBUD FOR RUSMISBRUKERE	30
TRYGDEORDNINGER	30
KRIMINALITET	30
INTERNASJONALT SAMARBEID	32
INTERNASJONAL RETT	32
ØKONOMISK SAMARBEID	32
EUROPA	33
FORSVAR- OG SIKKERHETSPOLITIKK	34
KAMPEN MOT FATTIGDOM	35

Fra statlig makt til personlig ansvar

Høyre vil føre en konservativ fremskrittspolitikk, bygget på det kristne kulturgrunnlag, rettsstaten og folkestyret, for å fremme personlig frihet og sosialt ansvar, medbestemmelse og eiendomsrett, og et forpliktende nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

(Høyres formålsparagraf)

Vår tid preges av store og raske forandringer. De kan skape utrygghet, men er samtidig uttrykk for et levende samfunn i utvikling. Forandringer er ofte et resultat av nyskapning - av at mennesker ser nye muligheter og utnytter dem.

For å bevare tryggheten må forandringer skje gradvis og være mest mulig forutsigbare. Det oppnår vi ikke ved å regulere samfunnet med tanke på å begrense forandringene. En slik linje vil bare utsette forandringene. De vil komme senere - men enda kraftigere. Høyre mener at et samfunn som får utvikle seg friere er bedre i stand til å tilpasse seg nye tider. I et fritt samfunn blir det større spillerom for skaperevne og nytenkning. Mulighetene for fremskritt blir større. Derfor ønsker Høyre å begrense den politiske styringen av samfunnet. Høyre vil sette grenser for politikken og statens makt over mennerskers liv, og legge til rette for at den enkelte kan ta et større personlig ansvar for seg selv og sine medmennesker.

Alle mennesker har et fundamentalt behov for trygghet. Frihet fra nød, frykt og vilkårlig inngrep er en viktig forutsetning for personlig frihet til å velge og handle selvstendig. Høyre tror ikke at trygghet først og fremst skapes av politikk. Tryggheten avhenger særlig av den vilje og mulighet den enkelte har til å ta ansvar for seg selv og sine nærmeste. For å fremme trygghet vil Høyre:

- Øke muligheten til å ta personlig ansvar.
- Verne om viktige verdier.
- Spre makten i samfunnet på flere hender.
- Styrke det sosiale sikkerhetsnett.
- Bedre mulighetene for verdiskapning.
- Sikre våre etterkommere et økonomisk og miljømessig utgangspunkt som er minst like godt som det vi selv har hatt.

Personlig ansvar er ryggraden i et trygt samfunn. Et samfunn der vi treffer egne valg, blir tryggere enn et samfunn der andre bestemmer for oss. Når vi treffer egne valg, kan vi velge de løsninger som passer oss selv best. Og når vi selv tar ansvar, må vi tenke gjennom konsekvensene av våre handlinger. Økt personlig ansvar krever større etisk refleksjon. Dette er positivt fordi de viktige moralske valgene alltid bør treffes av oss selv.

Ved å ta ansvar for oss selv og andre, styrker vi også båndene til våre medmennesker. Vi hjelper hverandre i stedet for å bli avhengige av en anonym offentlig sektor. Slik får vi mer robuste sivile samfunn. For å styrke det personlige ansvaret vil Høyre blant annet:

- La familiene få beholde mer av sin egen inntekt gjennom at skatter og avgifter reduseres.
- Gi økt valgfrihet i barneomsorgen.
- Gi økt frihet til å velge mellom ulike tjenestetilbud innen skole, helsevesen og eldreomsorg.
- Øke muligheten for å tilpasse arbeidsdagen til sin egen livssituasjon.
- Begrense offentlig innblanding i privatlivet.

Varige verdier blir viktigere i en tid hvor forandringene er store. Fremtidens samfunn avtegner seg som et mer mangfoldig samfunn, men kanskje også som et mer kaotisk samfunn. Da blir forankring i noe mer enn det tidsaktuelle viktig. Det kristne kulturgrunnlaget utgjør et ankerfeste i det norske samfunn.

Kunnskap blir mer, ikke mindre, viktig når informasjonsflommen tiltar, fordi behovet for å skille det vesentlige fra det uvesentlige øker. Kulturell identitet blir mer, ikke mindre, viktig i en tid preget av verdimeslig mangfold, fordi egen forankring er en forutsetning for å forstå andre. Etisk bevissthet blir mer, ikke mindre, viktig i en tid preget av utvidet frihet, fordi normene er forutsetninger for et fritt samfunn. Kirken og andre trossamfunn gir mennesker en viktig tilhørighet. Kunnskapsinstitusjonene har en viktig rolle både for verdidebatten og for verdiskapningen. For å sikre varige verdier vil Høyre:

- Styrke familien og de uavhengige institusjoner som forvalter samfunnets verdimeslige fundament.
- Oppmuntre til toleranse og motarbeide fremmedfrykt.
- Styrke skolen for å sikre at alle har den kunnskap som er nødvendig for å treffe veloverveide valg, forstå sin samtid og møte fremtiden.
- Øke satsingen på forskning og høyere utdanning.
- Sikre gode vilkår for kulturbevaring, kulturutvikling og kulturutveksling.

Maktspredning er nødvendig for å øke tryggheten og valgfriheten i Norge, fordi konsentrert makt lett kan misbrukes og dessuten øker særinteressers innflytelse på bekostning av helheten. Den enkeltes selvråderett begrenses i dag for sterkt av statens og kommunenes skattlegging og den følgende sentralisering av beslutninger. Maktspredning er en forutsetning for en smidig og harmonisk samfunnsutvikling. En begrenset stat vil dessuten øke sin legitimitet, og slik kunne bli sterkere der den skal være sterk. Høyre vil spre makten ved å:

- Trygge eiendomsretten.
- Redusere særinteressenes innflytelse.
- Privatisere statlige virksomheter og fremme spredt eierskap.
- Hindre monopoldannelser og fremme konkurranse i all økonomisk virksomhet.
- Beskytte den enkeltes rett til å treffe egne valg, også når vedkommende er en del av et mindretall.

Et bedre sosialt sikkerhetsnett er nødvendig for å bevare tryggheten. Alle skal ha sikkerhet for at de får hjelp når de trenger det. Sikkerhetsnettet skal ikke skape klienter, men hjelpe den enkelte til selvstendighet. Høyre vil at staten skal gi borgerne sikkerhet for at de får medisinsk behandling, pleie, utdanning og kompensasjon ved tap eller fravær av inntekt. Utsatte barn og ungdommer må gis trygghet gjennom et aktivt forebyggende arbeid. Staten bør utføre sine kjerneoppgaver sterkt og effektivt og med sosial treffsikkerhet. For å styrke det sosiale sikkerhetsnettet vil Høyre:

- Konsentrere det offentlige innsats om kjerneoppgavene, slik at hjelpen går til dem som trenger den mest.
- Gjennom betydelige systemreformer i helsevesenet - kombinert med økt ressursinnsats i årene fremover - styrke kvaliteten og øke behandlingsskapiteten.
- Forbedre, men også effektivisere, omsorgstjenestene.
- La private få konkurrere om å produsere tjenestene for det offentlige, slik at brukerne lettere kan stille krav til kvaliteten på tilbudet.
- Sørge for at samfunnet reagerer raskt og kontant mot dem som begår kriminelle handlinger.

Bedre vilkår for verdiskapningen er nødvendig fordi den er grunnlaget for all materiell velferd - både vår personlige velferd og den fellesvelferd vi betaler gjennom skatter og avgifter. Men vekst i verdiskapningen er også noe mer; den er et uttrykk for kreativitet og innsatsvilje, et uttrykk for den enkeltes vilje til å sørge for seg og sine gjennom eget arbeid. Fordi behov og etterspørsel stadig endrer seg er det viktig å oppmuntre utvikling og nyskaping. Dette skal ikke skje gjennom særtiltak, men gjennom en sunn økonomisk politikk. Fremtiden ligger hos de nye og små like mye som hos de store og etablerte. For å gjøre det lettere å skape verdier vil Høyre blant annet:

- Fjerne unødvendige offentlige reguleringer og hindringer for investeringer og arbeidsplasser.
- Føre en økonomisk politikk som tjener alle som ønsker å skape.
- At de som satser egne penger for å skape arbeidsplasser og verdier, skal få beholde mer av en eventuell fortjeneste.

Ansvar for kommende generasjoner er en naturlig del av et konservativt grunnsyn. Vår generasjon har fått en særlig forpliktelse til å tilpasse oss de grenser naturen setter for menneskelig utfoldelse og til å håndtere de store petroleumsinntektene på en måte som også kommende generasjoner kan ha glede av. For å skape en tryggere fremtid for oss selv og våre etterkommere, må vi tilpasse velferdsordningene til morgendagens virkelighet og unngå at vår generasjons politiske beslutninger påfører kommende generasjoner urimelige økonomiske byrder. For å ta ansvar for fremtiden vil Høyre:

- At målet om et generasjonsregnskap i balanse legges til grunn for den økonomiske politikken.
- Gjennomføre en trygghetsreform i Folketrygdens finansiering.
- Føre en forpliktende miljøpolitikk.
- Ta markedet i bruk for å løse miljøproblemene.
- Samarbeide med andre der det trengs for å møte globale utfordringer.
- Fremme utvikling i den tredje verden.

Personlig ansvar, maktspredning, verdiforankring, sosial sikkerhet, muligheter til å skape og ansvar for kommende generasjoner er verdier som Høyre legger til grunn for sin politikk. I fremtidens Norge er det behov for en politikk som fokuserer mer på muligheter og mindre på problemer. En politikk som bidrar til trygghet ved å fjerne hindringer, heller enn å innføre ordninger som skal hjelpe noen over hindringene. En politikk som gir mennesket handlingsrom til selv å skape velferd og livskvalitet, fremfor å insistere på at samfunnet skal skape det for menneskene. En politikk som gir treffsikker hjelp når det trengs, fremfor offentlig styring når man klarer seg selv. En politikk som ser personlig ansvar som et gode, og ikke som en byrde. En politikk som respekterer den enkelte som person, og ikke bare som medlem av en gruppe. Høyre fører en slik politikk.

Personlig ansvar

Friheten til å treffe egne valg er nødvendig for å kunne forme en tilværelse basert på egne ønsker og behov. Den er samtidig en viktig forutsetning for å ta personlig ansvar. Fordi ansvarsfølelsen og omtanken i de personlige fellesskapene er så viktig, må ikke politikken overta eller regulere bort det personlige ansvaret eller skatte bort handlefriheten.

Et varmere samfunn krever mer enn at vi yter passivt over skatteseddelen. Det er de valgene vi selv treffer hver dag for å skape trygghet, velferd og livskvalitet som skaper et trygt samfunn, ikke først og fremst politiske vedtak, lover og bevilgninger.

Det offentlige har påtatt seg stadig flere oppgaver. Dette har medført stadig høyere skatte- og avgiftsbyrder. Det har igjen gjort stadig flere avhengige av offentlige løsninger. Dels skjer det fordi deres egne midler trekkes inn til det offentlige. Dels skjer det fordi det oppfattes naturlig å kreve at det offentlige prioriterer også deres behov når man likevel dekker så mange andre oppgaver.

Høyre tar avstand fra påstanden om at offentlige utgifter nødvendigvis gavner samfunnet mer enn at familiene og den enkelte disponerer ressursene. Skattenivået i Norge reduserer den enkeltes mulighet til å ta ansvar for seg selv og andre.

Personlig ansvar

For å styrke den personlige ansvarsfølelsen i samfunnet og gi den enkelte større innflytelse over egen hverdag, vil Høyre at:

- Mer makt og beslutningsmyndighet skal tilbakeføres fra politikken til familiene og det enkelte menneske.
- Det offentlige skal konsentrere sin innsats om å utføre sine kjerneoppgaver godt.
- Den enkelte skal vernes mot politiske inngrep på områder hvor han eller hun selv kan gjøre valgene.
- Alle skal beholde mer av sin egen lønn etter at skatter og avgifter er betalt. Toppskatten skal fjernes på vanlige inntekter. Marginalskatten skal reduseres for å gjøre det mer lønnsomt å yte en ekstra innsats.
- Barnefamiliene skal ha større mulighet til å tilpasse sin arbeidssituasjon og sine omsorgsløsninger til barnas behov.
- Den enkelte skal ha større frihet til å velge mellom private og offentlige tjenestetilbud. Offentlige tilskudd skal som hovedregel følge brukerens valg.
- Den som har valgt å ta økonomisk ansvar for sin egen alderdom skal belønnes. Privat pensjonssparing skal stimuleres, «fordelsbeskatningen» av egen bolig avskaffes, formuesskatten fjernes og økt skatt for dagens pensjonister avvises.
- Tryggheten for pensjonen fra Folketrygden sikres gjennom at innbetaling til tilleggspensjoner avsettes i fond.

Familien og de personlige fellesskap

Den omsorg man viser for hverandre i familien springer ut av følelser og bevissthet om at omtanke har en egenverdi. Familien er et verdimeslig ankerfeste, og slektsfølelse gir grunnlag for en videreføring av vår kulturarv.

Familien er den viktigste og mest stabile ramme om barns oppvekst. Oppdragelsen fremmer normer, holdninger og verdier hos dem som oppdras. Det har også en verdi å oppdra, fordi det fremmer ansvarsfølelse. Foreldrekontakt gir barn forbilder. I familien er det de følelsesmessige båndene som er

grunnlaget for oppdragelsen. Dette styrker omsorg, omtanke og pliktfølelse mellom mennesker, på en måte som offentlige institusjoner ikke kan erstatte.

Høyre respekterer den enkeltes valg, men mener at ekteskapet gir den tryggeste basis for samliv i en familie, og at det er en viktig verdibærende institusjon som fremmer stabilitet i samfunnet. Høyre mener det er en viktig oppgave for samfunnet å sikre rammer rundt samlivsbrudd som gir barna stabil og god kontakt med begge foreldre.

Økonomisk handlefrihet og mulighet til å tilpasse sin tid til barnas behov er forutsetninger for gode oppvekstvilkår. Derfor vil Høyre at familien skal beholde ansvar og oppgaver, og ikke tømmes for tid og ressurser. Høyre vil at foreldrene selv skal bestemme om barna skal gå i korttids- eller heltids- barnehage, ha annet tilsyn eller om de selv skal tilbringe mer tid sammen med barna når de er små.

Arbeidsdelingen i hjemmet påvirker mulighetene for karriereutvikling i arbeid utenfor hjemmet. Høyre legger til grunn at familiene selv skal velge arbeidsdeling. Høyre mener likevel det må være et mål at flere menn tar en større del av ansvaret for barn og familie enn idag, og at dette oppnås best ved å utvide fedres selvstendige rettigheter til permisjon.

For å styrke familien og bidra til trygge oppvekstvilkår og like muligheter i livet, vil Høyre:

- Styrke familienes økonomiske handlefrihet, ved å redusere skattene på arbeidsinntekt og sikre barnetrygden for alle, uavhengig av inntekt.
- Øke småbarnsforeldrenes frihet til å velge mellom forskjellige former for omsorg ved å innføre en kontantstøtteordning.
- Fortsette utbyggingen av barnehager, slik at man når målet at alle som ønsker det skal få plass. Private barnehager og en kontantstøttereform spiller en viktig rolle for å nå målet raskt.
- Bedre mulighetene for fleksible arbeidstidsløsninger i yrkeslivet for å gjøre det lettere for foreldre å prioritere familien.
- Utvide fradraget for dokumenterte utgifter til stell og pass av barn.
- Etablere et best mulig barnevern og gode arbeidskår for frivillige hjelpeinstanser for å støtte barnet praktisk eller sosialt der familien svikter i å skape trygge oppvekstvilkår.
- Sikre like utgangsmuligheter for deltagelse i arbeids- og samfunnslivet og like muligheter til skole og utdanning for kvinner og menn.
- Oppheve åpningstidsloven som et bidrag til å styrke forbrukernes valgfrihet og ansvar. Kommunene skal ikke ha adgang til å begrense butikkens åpningstider ut over de regler som finnes i helligdagslovgivningen.
- Skape et større tilbud av tjenester som kan forenkle hverdagen og innebære nye arbeidsplasser, gjennom regelforenklinger og lempeligere skatteordninger.

Mangfold og maktspredning

Maktspredning

Høyre arbeider for et samfunn der folk selv treffer flest mulig av de beslutninger som angår en selv. Maktspredning styrker demokratiet fordi den enkelte da får større del i å skape en bedre tilværelse for seg og andre. Det blir mer mangfold når mange tenker, enn når bare noen få skal tenke på vegne av de øvrige. For Høyre er det viktig å unngå maktkonsentrasjoner, både i offentlig og privat sektor.

Høyre ønsker spredning og desentralisering av makt. I Norge er makten for konsentrert. For å skape økonomisk maktbalanse må vi øke den private andelen av økonomien.

Myndighetene er i stor grad blitt både regelgiver, eier og kontrollør. Staten mister troverdighet som myndighet når disse rollene blandes sammen. En bedre balanse må skapes ved at staten trapper kraftig ned sitt engasjement i næringslivet og konsentrerer seg om å sette opp rammer som markedet skal fungere innenfor.

Politiske beslutninger fattes i en økende grad utenfor folkevalgte organer. Priviligerte særinteresser får direkte og indirekte innflytelse på de politiske beslutninger og staten øker sin kontroll over næringsliv og uavhengige samfunnsinstitusjoner. Faren er stor for at man ikke klarer å håndtere denne maktkonsentrasjonen og at maktmisbruk blir resultatet.

En samfunnsmodell der alle vesentlige meningsforskjeller skal bringes inn for avklarende diskusjon i eksklusive fora truer den frie og åpne meningsbrytning, og betyr at maktkonsentrasjon tiltar. Distansen mellom statsmyndighetene og de uavhengige og ubundne motkrefter er et kjennetegn ved liberale demokratier og skiller dem fra samfunn med totalitære trekk. I et åpent og fritt samfunn må enhver borger eller gruppering kunne forvente å ha lik rett til å fremme sitt syn.

Maktmisbruk vil alltid være en fare i politiske systemer. Men muligheten for maktmisbruk er større jo større maktkonsentrasjonen er. Den beste måten å forebygge slik misbruk på er derfor at makten spres.

For å sikre demokratiet er det viktig å utvide enkeltmenneskenes råderett over egen tilværelse og handlingsrommet for de uavhengige samfunnsinstitusjoner og næringsvirksomhet. Beslutninger skal ikke tas på et høyere nivå enn nødvendig. Der det er mulig skal avgjørelsen overlates til enkeltmennesket, familien, bedriften eller lokalsamfunnet. En desentralisering av beslutninger innenfor offentlig forvaltning må føre til at ansvaret for offentlige oppgaver plasseres klarere enn idag.

Viktigere enn at politikerne styrer, er det at de verner menneskene, markedet og det sivile samfunn mot overdreven styring. For å styrke demokratiet og rettsstaten vil Høyre:

- Overlate flere beslutninger til enkeltmennesker og familier.
- La Stortinget godkjenne oppnevningen av ledere til enkelte viktige uavhengige institusjoner, som Kredittilsynet, Norges Bank og Konkurransetilsynet.
- Redusere offentlig eierskap i næringsvirksomhet kraftig.
- Redusere Folketrygdfondets eiermakt i næringslivet og forebygge rollekonflikter.
- Skille mellom drift og kontroll i offentlig tjensteproduksjon. Dette hindrer den sammenblanding av interesser og ineffektivitet som lett oppstår når den samme etat både er bestiller av en tjeneste, har produksjonsmonopol og har ansvaret for kvalitetssikringen.
- Offentlige tjenester skal i prinsippet konkurransesettes med mindre det foreligger spesielle grunner til å la være.
- Sette klarere grenser mellom ansattes medinnflytelse og folkevalgt myndighet i offentlig sektor.
- La kommuner løse problemer ulikt og tilpasse seg etter lokale ønsker.

- Revurdere fylkesmannens oppgaver med sikte på å rendyrke rollen som anke- og kontrollinstans. Fylkesmannens kontroll med lovligheten av vedtak fattet i lokalforvaltningen skal ikke arte seg som politisk overprøving.
- Sikre Konkurransetilsynet handlekraft og en mer selvstendig stilling. Ansvar for all konkurranseovervåkning skal samles i tilsynet. Regjeringens adgang til politisk overprøving av tilsynet skal fjernes. Konkurranselovgivningens virkeområde må gjennomgås og gjøres gjeldende for hele fiskeri- og landbrukssektoren samt offentlig tjenesteyting.
- Begrense interesseorganisasjonenes representasjon i offentlige utvalg med myndighet til å fatte politiske beslutninger.
- Arbeide for at flere råd og utvalg som bør være uavhengige skilles fra staten. Dette gjelder blant annet Forbrukerrådet og Foreldreutvalget for Grunnskolen (FUG).
- Gjennomgå lov- og regelverk kritisk med sikte på forenkling eller avskaffelse av foreldede lover og regler.
- Begrense bruken av fullmaktslovgivning.

Ytringsfrihet

I et fritt og demokratisk samfunn er det viktig med en åpen og kritisk debatt om alle sider ved samfunnslivet. Prøven på om ytringsfriheten er vernet godt nok, er om vi også er villige til å akseptere fri formidling av ytringer vi ikke liker. Nye medier og utbredelsen av elektroniske nettverk har gitt økte muligheter til å ytre seg, men setter også vernet av ytringsfriheten på nye prøver.

For å sikre ytringsfrihetens kår i Norge vil Høyre:

- At Grunnlovens vern av ytringsfriheten må presiseres, ved å innføre et eksplisitt vern av møte- og demonstrasjonsfriheten (forsamlingsfriheten) og av ytringer gjennom andre medier enn de skriftlige.
- Gi ytringsfriheten i de nye medier og kommunikasjonskanaler det samme vern og avgrensning som det som gjelder i samfunnet for øvrig.
- Fjerne forbudet mot politisk reklame i radio og fjernsyn.
- Opprettholde retten til å gå til privat straffesak ved injurier.
- At mediernes kildevern skal respekteres og gis rettslig forankring.
- Fjerne forbudet mot rasistiske ytringer som rammer grupper. Rasisme motarbeides bedre med argumenter enn forbud mot ytringer.

Eiendomsrett

Eiendomsretten er grunnleggende for Høyre. Å eie egen bolig fremmer ansvarsfølelse. Å eie en andel i egen arbeidsplass styrker engasjementet for bedriften. Beskyttelse av eiendomsretten er viktig for at noen skal ønske å satse og investere.

For å fremme innsatsvilje, eieransvar og selveierdemokrati, vil Høyre:

- Sikre den enkelte mot vilkårlighet og unødige inngrep i eiendomsretten.
- Gjennomgå lovgivning og forvaltningspraksis med sikte på å begrense ekspropriasjon og båndlegging av privat eiendom og sikre full erstatning.
- Fjerne beskatningen av fordelen ved å bo i egen bolig.
- Redusere formuesskatten med sikte på avvikling i løpet av perioden.
- Avvise økning av arveavgiften direkte og indirekte gjennom økning av takstgrunnlaget for boliger, verdipapirer og andre formuesobjekter.
- Øke skattefordelene for arbeidstagere som kjøper aksjer i egen bedrift.

Rettsikkerhet og personvern

For å verne enkeltmenneskets integritet og hindre vilkårlige inngrep i den personlige sfære, vil Høyre at:

- Reglene for etablering, bruk og kobling av personregistre må bli strengere. Kobling skal være forbudt med mindre det er gitt uttrykkelig offentlig godkjenning.
- Alle offentlige registre hvor det lagres personopplysninger skal være hjemlet i eksplisitte vedtak. Høyre vil føre en restriktiv politikk på dette området.
- Datatilsynet skal godkjenne alle registre hvor det lagres sensitive personopplysninger, samt all videreformidling av opplysninger om enkeltpersoner.
- Bruk av overskuddsinformasjon ervervet gjennom lovlig avlytting og overvåkning skal underlegges meget strenge regler og praksis.
- Bruken av personnummer begrenses. Firmaer og offentlige etater skal ha særskilt godkjenning fra Datatilsynet for å kunne kreve personnummer oppgitt.
- Holdningen til bruk av videoovervåkning skal være restriktiv.
- Lagring av samtaledata i telefonselskaper bare skal finne sted etter eksplisitt godkjenning fra abonnenten.
- Forsikringselskaper eller andre skal ikke ha rett til å samle inn eller nyttiggjøre seg genetisk informasjon om enkeltpersoner.

Uavhengige samfunnsinstitusjoner

Frie og uavhengige samfunnsinstitusjoner er viktige for å hindre at makten blir for konsentrert. De representerer en motvekt mot en for sterk statsmakt. De fyller en nødvendig rolle som beskyttere av enkeltmennesket mot staten. Høyre vil unngå at staten engasjerer seg i de uavhengige samfunnsinstitusjonene på en slik måte at uavhengigheten i virkeligheten uthules.

Samfunnet trenger normutviklere og moralske peilemerker. Vekst i ansvar og etiske verdier er like viktig for samfunnet som vekst i materielle verdier. Moralsk bevissthet og evne til kritisk refleksjon utvikles i et samspill mellom aktørene i samfunnsdebatten. For å verne om og videreutvikle de verdier som har formet vårt samfunn, vil Høyre sikre livsgrunnlag og uavhengighet for universiteter og andre forskningsmiljøer, Kirken, kulturlivet, organisasjoner og medier. Dette er institusjoner som bærer vår åndelige og kulturelle arv videre, gir oss kunnskap og identitetsfølelse, sikrer en våken samfunnsdebatt og -kritikk og er forutsetninger for folkestyret, rettsstaten og demokratiet.

Kirken og andre trossamfunn

Som en viktig forvalter av det kristne kulturgrunnlag, de kristne tradisjoner og verdier som har formet vårt samfunn, er Kirken en viktig nasjonal institusjon som samler folk om troen og bidrar til å gi mennesker forankring i et stabilt verdigrunnlag.

Den norske kirkes nåværende organisasjonsform er utviklet gjennom lang historisk tradisjon og generasjoners kirkelige tilknytning og tilhørighet. Høyre vil i respekt for denne tradisjon ikke endre statskirkeordningen før Kirken selv måtte ønske det.

For å forsvare Kirkens rolle som verdibærer og moralsk kraft i det norske samfunn, vil Høyre:

- Sikre Kirken full uavhengighet i trosspørsmål.
- Beholde og tydeliggjøre den kristne formålsparagrafen i grunnskole og barnehager.
- Opprettholde kirkens frihet i utnevningssaker.

Høyre vil verne om andre tros- og livssynssamfunns uavhengighet og frihet.

Kulturlivet

Et mangfoldig kulturliv er viktig for at vi kan bevare og videreutvikle kulturarven, styrke den kritiske samfunnsdebatten og øke bevisstheten omkring samfunnets fellesnevner.

Kunst og kultur er av avgjørende betydning for utviklingen av den enkeltes personlighet og livskvalitet. Historisk bevissthet og forankring i den nasjonale kulturarv gir større trygghet i et samfunn preget av raske og omfattende omstillinger. Høyre tror på et samfunn der kulturutøvelse og -opplevelser bærer verdifull nasjonal arv og lokale tradisjoner videre, som en motvekt til rotløshet og flimmet av verdiløs informasjon og tilfeldige inntrykk.

Samtidig legger Høyre vekt på at vår nasjonale kultur bygger på en felles europeisk kulturarv. Kulturell utfoldelse motvirker fremmedfrykt og bidrar til å skape trygghet i omgang med andre og trygghet i utveksling av idéer som kan foredle samfunnet. Åpenhet mot ny viten og andre kulturer gir impulser til menneskelig, kulturell og økonomisk vekst.

For å oppmuntre til et livskraftig og uavhengig kulturliv vil Høyre:

- Fortsette å gi støtte til bærende kulturinstitusjoner av nasjonal karakter og kulturutøvelse som bærer verdifull nasjonal arv videre.
- Fremme kvalitet og prestasjoner i kulturlivet.
- Sørgje for at de estetiske hensyn tillegges en større vekt i vår byggekultur.
- Vektlegge vern og fredning av bygninger og områder.
- Styrke familien som samfunnets viktigste kulturbærer.
- Arbeide for å verne og holde i hevd våre to skriftspråk, og for å beholde norsk skriftkultur som en bærebjelke i vårt kulturliv.
- La bibliotekene spille en sentral rolle i kulturpolitisk sammenheng. For å ta i bruk nye medier bør bibliotekene kunne innkreve egenandel til dekning av utgifter til kostbare nye tilbud. Boklån skal fortsatt være gratis.
- Føre en aktiv lokal kulturpolitikk for å sikre kulturminner og kulturell identitet, menneskelig vekst, miljø og bosetning i distriktene.
- La private supplere det offentlige som finansieringskilder for kulturen. Andre kilder er ikke mindreverdige i forhold til offentlig støtte.
- Fjerne unødvendige reguleringer og monopoler også innen kultursektoren. Det fordyrende forbudet mot parallellimport av CD-plater må oppheves.

Frivillige organisasjoner

Samfunnets soliditet bygger ikke først og fremst på hvilke tjenester vi tilbyr mot betaling, men det vi yter frivillig og selvoppofrende. Deltagelse i frivillig arbeid fremmer glede og ansvarsfølelse for den som hjelper og er uvurderlig for den som mottar hjelpen.

Den tredje sektor utgjør et viktig supplement til familie, arbeidsplass og det offentlige. Svært mange barn og unge lærer å vise ansvar og toleranse nettopp gjennom deltagelse i frivillig arbeid.

Høyre vil peke på idrettens betydning, både på grunn av antall utøvere og fordi interesse for og deltagelse i idrett er utbredt i alle aldersgrupper.

For å sikre organisasjonenes økonomi og derigjennom minske avhengigheten av offentlige myndigheter vil Høyre:

- Gi skattefritak for private bidrag til frivillige organisasjoner. Retten til skattefradrag for kontingent til fagforening utvides til å omfatte frivillige og ideelle organisasjoner.

- Gjennomgå og begrense rammene for statlig lotterivirksomhet i forhold til rammene for privat lotterivirksomhet.
- Det gjennomføres forenklinger og lettelser i skatte- og avgiftsreglene, slik at det blir enklere for frivillige organisasjoner å praktisere sponsorvirksomhet, honorering av frivillige medarbeidere m.v.
- Unngå omfattende bruk av prosjektbaserte tilskudd som lett kan føre til at de frivillige organisasjonene blir inn i en rolle som makthavernes redskap.

Mediene

Uavhengig og kritisk samfunnsdebatt er en forutsetning for demokrati og rettsstat. For å sikre konkurranse og mangfold i mediene og uavhengighet av staten, vil Høyre:

- Arbeide for friest mulig etableringsrett i mediaenæringen.
- Unngå begrensninger i retten til å distribuere radio- og fjernsynssendinger.
- Fjerne pressestøtten.
- Anvende lovgivning og konkurranseregler for å motvirke omfattende makt- og eierkonsentrasjoner i medievirksomheter.
- At NRK skal ivareta sin oppgave som redaksjonelt uavhengig almenkringkaster og kulturformidler og være et reklamefritt alternativ til kommersielle radio- og fjernsynskanaler. At selskapet fremstår som et klart alternativ med en seriøs profil, er av vesentlig betydning for fortsatt offentlig finansiering av NRK.

Integrering, flyktning- og asylpolitikk

Krig, politisk forfølgelse, miljøproblemer og fattigdom fører mennesker på flukt over landegrensene. Norge må arbeide for internasjonal fred og frihet fra nød ved deltagelse i internasjonalt fredsarbeid og fremme av økonomisk utvikling.

Sammen med andre land må vi hjelpe flyktninger, i første rekke i deres nærområder, hvor innsatsen i mange tilfeller monner mest. Men Norge må samtidig ta ansvar for å hjelpe flyktninger, også dem som søker asyl her i landet og tilfredsstillere kravene som stilles til slikt opphold.

Høyre mener at mangfold er en berikelse for samfunnet, enten det gjelder mangfold i kultur, livssyn, erfaringer, holdninger eller hvordan hver enkelt av oss velger å leve livet vårt. Et mangfoldig samfunn krever gjensidig respekt for mennesker som er, eller velger å være, annerledes.

Toleranse og respekt kan ikke vedtas, men avhenger av den enkeltes holdninger. Høyre vil bekjempe rasisme og fremmedfiendtlighet fordi dette står i grunnleggende strid med det kristen-humanistiske og det konservative menneskesyn og likeverdstanden. Høyre arbeider for den holdning at menneskeverdet gjelder uansett egenskaper eller bakgrunn og at individet må respekteres.

Høyre vil:

- At flyktninger og asylsøkere som bor i Norge skal ha de samme rettigheter og plikter i samfunnet som nordmenn, med de begrensninger som eventuelt følger av ikke å være norsk statsborger. Alle som har mulighet til det, har en selvfølgelig plikt til å arbeide for eget livsopphold, til å ta vare på seg selv og til å lære det norske språk.
- Integreringspolitikken må utformes slik at den oppmuntrer til selvhjelpenhet.
- Fjerne statlig finansiering av morsmålsundervisning.
- Bedre norskopplæringen for dem som ønsker å bosette seg permanent i Norge. Det skal kunne kreves enten gjennomført minimumsopplæring eller dokumenterte minimumskunnskaper i norsk. Det timetall som tilbys bør økes i forhold til dagens ordning, og det må gis nivåtilpasset undervisning med avsluttende prøve.

- Styrke samarbeidet mellom skole og hjem for å sikre innvandrerbarn en best mulig skolegang. Kvaliteten i skolen har avgjørende betydning for hvordan innvandrerbarn lykkes i Norge.
- Gjøre det lettere å få godkjent utdanning fra utlandet. Ordninger som diskriminerer og hindrer bruk av kompetanse må endres.
- Sikre innvandrere og flyktninger rett til å utøve sin kultur og religion innenfor de rammer norsk lov setter. Kulturelt og religiøs mangfold er en positiv gevinst for det norske samfunnet. Frihetsbegrensninger for eller undertrykking av f. eks. innvandrerkvinner kan imidlertid ikke aksepteres selv om det er begrunnet i kultur og tradisjoner.

Verdiskapning

Verdiene næringslivet skaper gjennom produksjon av varer og tjenester er grunnlaget for vår private velferd og finansieringen av de offentlige velferdsgodene. En videre vekst i verdiskapningen er nødvendig for å møte morgendagens velferdsutfordringer.

Markedsøkonomien er ikke perfekt. Men bedre enn noen andre økonomiske systemer ivaretar den hensynet til maktspredning, miljø og fremtidige generasjoner. En velfungerende markedsøkonomi er miljøvennlig fordi den gir en effektiv utnyttelse av knappe ressurser, gir maktspredning fordi den forutsetter konkurranse og bygger på frivillighet i stedet for tvang, og ivaretar hensynet til kommende generasjoner fordi den oppmuntrer til flid og sparing.

Et effektivt marked forutsetter en vilje til å rette opp feil og mangler. Risiko for næringsutøvere må begrenses ved styrking av eiendomsretten, rettssikkerheten og forutsigbarheten i de politisk bestemte rammebetingelsene. Uheldige maktkonsentrasjoner i markedet må motvirkes gjennom et sterkt og uavhengig konkurransetilsyn og redusert statlig eierskap i næringslivet. Handelshindringer må bekjempes gjennom forpliktende internasjonalt samarbeid. Internasjonal konkurranse mellom bedrifter fremmer verdiskapning og velferd, og må ikke aksepteres som begrunnelse for å etablere innenlandske monopoler.

Det er viktig at forbrukerne står sterkt overfor produsentene. Sterk forbrukerinnflytelse kan sikres gjennom konkurranse i fremstillingen av varer og tjenester, slagkraftige og uavhengige forbrukerbevegelser og ved at myndighetene innfører beskyttelse av forbrukerrettslige krav, slik som kvalitets-, miljø- og sikkerhetskrav, eller krav om tilgjengelighet, likebehandling og kvalitet i tjenesteproduksjonen.

Grunnlaget for verdiskapning

Den fremtidige verdiskapningen i Norge bygger på foretaksomhet og innsatsvilje i et mangfold av små og store bedrifter. En politikk som gjør det mulig for driftige mennesker å skape nye verdier er derfor ikke en politikk for de få. Det er en politikk for alle som ønsker en trygg arbeidsplass og en trygg privatøkonomi, og som verdsetter en offentlig sektor som kan gi sikkerhet for liv og helse.

Når de teknologiske endringer skjer stadig raskere, er det avgjørende at næringslivet har evne til å utnytte arbeidskraftens kvalifikasjoner og til å ta i bruk ny teknologi. Politikken oppgave er ikke å peke ut markedets vinnere, men å legge til rette for verdiskapning ved å fjerne hindringer for vekst og nyskapning.

For å gi gode kår for nyskapning og økt verdiskapning vil Høyre:

- Redusere det samlede skatte- og avgiftstrykket.
- Konsentrere det offentlige innsats om de viktigste oppgavene for derigjennom å styrke den sosiale sikkerheten samtidig som skattene går ned.
- Tilstrebe forutsigbare rammebetingelser.
- Innrette den økonomiske politikken mot et konkurransedyktig kostnadsnivå for bedriftene.
- Legge økt vekt på kunnskaper og kvalitet i skoleverket, utdannelseinstitusjonene og forskningen.
- Redusere omfanget av næringsstøtte. Arbeide for at internasjonale avtaler om fjerning av verftsstøtte gjennomføres.
- Synliggjøre kostnader ved offentlige reguleringer gjennom et «reguleringsbudsjett». Redusere kostnadene bedriftene påføres gjennom reguleringer.
- Gi folk færre skjemaer, etater og offentlige kontorer å forholde seg til.

- Innføre et krav om at henvendelser og søknader til det offentlige skal være besvart innen en bestemt frist.
- Fjerne skatte- og avgiftsmessige konkurransefortrinn for offentlige produsenter i konkurranse med private.

Verdiskapning og skatt

Skatter er nødvendige for å sikre finansiering av fellesgodene. Men skattleggingen innebærer også en merkostnad for samfunnet fordi den reduserer den enkeltes valgfrihet og mulighet til å klare seg på egen hånd, samt at den fører til skattemessige tilpasninger. Dette har uheldige virkninger i form av lavere arbeidsinnsats, redusert sparing og færre investeringer. Slik reduserer skattleggingen både dagens og morgendagens verdiskapning. Skattesystemet må innrettes slik at det gir minst mulig velferdstap for samfunnet som helhet.

Det høye norske skatte- og avgiftsnivået har gjort de samfunnsøkonomiske kostnadene for store i forhold til gevinsten. Når det offentlige legger beslag på en for stor del av ressursene blir resultatet maktkonsentrasjon og redusert valgfrihet. En lavere skattebelastning vil derfor øke velferden i samfunnet.

For å oppmuntre til sparing og innsats og for å redusere velferdstapet fra høye skatter vil Høyre:

- Redusere det samlede skatte- og avgiftstrykket.
- Fjerne toppskatten på vanlige inntekter.
- Redusere marginals-katten for å gjøre det mer lønnsomt å yte en ekstra innsats.
- Fjerne formuesskatten i løpet av fireårsperioden slik at staten i mindre grad hemmer privat sparing og langsiktig kapitaldannelse.
- Gå imot økt skatt for dagens pensjonister.
- Unngå økning av skatten på avkastningen av kapital og dermed forhindre kapitalflukt til andre land.
- Spare kostnader i bedriftene og skatteinnkrevningen ved å forenkle og fjerne kompliserte skatteregler der de ikke er nødvendige.
- Redusere investeringsavgiften.

Privat eierskap

Kompetent eierskap gir i seg selv et viktig bidrag til verdiskapningen. Private eiere som selv deltar aktivt i bedriftens daglige drift, og industrielle investorer som investerer egne midler i næringsprosjekter, vil ivareta investeringer på en bedre måte enn offentlige myndigheter. Det aktive private eierskapet og det private institusjonelle eierskapet må styrkes på bekostning av statens eierskap i norsk næringsliv. Høyre vil:

- Redusere det statlige eierskapet gjennom omfattende salg av statlige eierandeler.
- Forbedre vilkårene for sparing gjennom pensjonssparing med skattefradrag, aksjesparing med skattefradrag og boligsparing for ungdom.
- Fjerne formuesskatten i løpet av perioden slik at staten i mindre grad hemmer privat sparing og langsiktig kapitaldannelse.
- Foreta reformer i Folketrygden og derved bidra til en langt større oppbygging av private pensjonsfond, som kan gå inn på eiersiden i norsk næringsliv.
- Skape et bredere norsk eierskap ved å stimulere til at flest mulig skal kunne være eiere i norsk næringsliv.
- Forbedre og forenkle delingsmodellen for å skape større rettferdighet for aktive eiere.
- Avvikle det statlige eierskapet i forretningsbankene.

- Styrke eierskaps- og foretaksomhetskulturen og forståelsen for verdiskapning gjennom økt vektlegging i skoleverket.

Enklere hverdag i småbedriftene

Viljen til å skape verdier i egen virksomhet er et uttrykk for vitalitet i samfunnet. Muligheten til å starte og drive en bedrift bør være åpen og attraktiv for flest mulig. Myndighetene må bidra til dette ved å fjerne flere kostbare reguleringer av privat virksomhet og ved å forenkle regler slik at de med rimelighet kan praktiseres i små bedrifter. Delingsmodellen må forbedres slik at skattebyrden går ned og bedrifter i større grad kan tilpasse seg markedet istedet for skattesystemet.

Ved å bedre arbeidsvilkårene for de små bedriftene vil Høyre fremme entreprenørånd, nyskapning og konkurransedyktighet i norsk næringsliv og dermed trygge arbeidsplasser i lokalsamfunnet. Enhver distriktpolitikk er meningsløs om den ikke tar sikte på selvhjulpenhet gjennom et sterkt lokalt bedriftsliv basert på en småbedriftsvennlig politikk.

For å fremme verdiskapning og utvikling i småbedriftene vil Høyre:

- Bedre forholdet mellom innsats, risiko og belønning for nyetablerere ved å redusere skatte- og avgiftsbelastningen.
- Skape større rettferdighet for aktive eiere i småbedriftene, blant annet ved å senke personinntektstaket i delingsmodellen.
- Forenkle arbeidsmiljøloven og slippe arbeidsvillige til ved å fjerne begrensninger for midlertidige jobber, overtidsarbeid, utleie av arbeidskraft og privat arbeidsformidling.
- Redusere antall regler, regelendringer og skjemaer som belaster småbedriftene.
- Gjennomføre konsekvent bruk av anbudskonkurranser i offentlig tjenesteproduksjon.

Arbeidslivet

Det har en verdi for den enkelte å kunne klare seg selv. Innbyggerne har rett til beskyttelse mot offentlige hindringer som gjør det vanskelig å skaffe seg et utkomme gjennom eget arbeid. Mangel på arbeid innebærer sløsing med menneskelige og økonomiske ressurser. Høyre vil at myndighetene skal fjerne hindringer for jobbskapning og etablere gode og stabile rammevilkår for bedriftene.

Omstillingsevne og høy kompetanse blir stadig mer sentrale konkurransefaktorer for næringslivet. Det er viktig at bedriftene stimuleres til å investere i kompetanseutvikling og etterutdanning av sine ansatte. Økt satsing på etterutdanning må komme som følge av et sammenfall mellom bedriftenes og de ansattes interesser, ikke gjennom lovpålegg.

Offentlige reguleringer og inngrep bidrar i dag aktivt til å forhindre vekst i sysselsettingen. For å gi grobunn for flere arbeidsplasser og gjøre det enklere for den enkelte å få innpass i arbeidsmarkedet kreves det et mer fleksibelt arbeidsmarked, med færre reguleringer og økonomiske belastninger for dem som søker eller tilbyr arbeid. I tillegg til å redusere skattebelastningen vil Høyre:

- Forenkle lovverket av hensyn til arbeidsplasser og lønnsomheten i nye og eksisterende bedrifter.
- Fjerne forbudet mot midlertidige ansettelser.
- Avvikle Lov om almengjøring av tariffavtaler.
- Tillate privat arbeidsformidling og arbeidsutleie.
- Likestille organiserte og uorganiserte arbeidstagere i alle deler av arbeidslivet.
- Lovfeste organisasjonsfriheten. Den enkelte arbeidstager skal ha full frihet til å velge å være organisert eller uorganisert, og til å velge eventuell organisasjon, uten at dette innvirker på formelle rettigheter og plikter i arbeidsforholdet.
- Utvide mulighetene til å arbeide frivillig overtid.
- Fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger.

- Stimulere til økt satsning på etter- og videreutdanning i bedriftene. Fastsettelse av rammene for faglig oppdatering på arbeidsplassen er et ansvar for partene i arbeidslivet.
- Kritisk gjennomgå reglene i sysselsettingsloven, arbeidsmiljøloven, sykelønnsordningen og konsesjons- og omsetningsreguleringer i landbruk og fiskeri med sikte på å myke opp eller avskaffe regler som hindrer nyetableringer.
- Arbeide for en innstramning av sykelønnsordningen og minske faren for misbruk gjennom redusert utbetaling i sykeperioden og innføring av en karensgang.
- Se til at dagpengene er høye nok til å leve av, men samtidig motivere for arbeid og selvhjelp fremfor passive utbetalinger.
- Bekjempe diskriminering basert på kjønn eller etnisk opprinnelse og motarbeide systematiske lønnsforskjeller eller annen ulikebehandling mellom kvinner og menn.

Livskraftige distrikter og lokalsamfunn

På samme måte som individet har behov for sosial trygghet, har det behov for forankring. Bevaring av nærmiljø og lokalsamfunn betyr derfor mye i kampen mot rotløshet og verdioppløsning.

Høyre ønsker at mer makt og innflytelse overføres til lokalsamfunnet. Kommunene skal bli mindre avhengig av statlige instruksjoner og overføringer. De skal ha større interesse av og muligheter til å påvirke sine egne inntekter bl.a. ved å legge til rette for mer lønnsomt næringsliv.

Høyre vil føre en helhetlig politikk som tar hele landet i bruk. Distriktpolitikken må gi mulighet til å utvikle robuste regionale sentra med sikte på å bevare hovedtrekkene i bosetningsmønsteret.

Forvaltningen av naturressursene i distriktene er en viktig forutsetning for verdiskapningen i Norge. Det dreier seg om næringer knyttet til for eksempel fisk og maritim virksomhet langs kysten, jord og skogbruk, energi og energiforedling og reiseliv.

Høyre vil vri distriktpolitikken bort fra selektive tiltak der politikere eller byråkrater plukker ut enkeltbedrifter og -bransjer, og over mot generelle forbedringer i rammevilkårene, rettet mot bedrifter og enkeltpersoner. Virkemidlene skal være lønnsomhetsorientert og profesjonelt administrert. Høyre mener at utviklingsfremmende investeringer i kunnskap og i kommunikasjoner er viktige distriktspolitiske tiltak.

For å utvikle vekstpotensialet i byer, regioner og distrikter og gjøre det mulig å bosette seg der man ønsker, vil Høyre:

- Stimulere til at kommunene konkurrerer om å tiltrekke seg innbyggere og investeringer.
- Styrke de regionale sentra slik at de lettere kan beholde og tiltrekke seg kompetanse.
- Utvikle gode kommunikasjoner.
- Føre en næringspolitikk som ikke sementerer dagens næringsstruktur, og fjerne hindringer for at nye næringer kan vokse frem over hele landet.
- Fremme småbedriftenes evne til å skape trygge arbeidsplasser gjennom lempeligere skatteordninger og deregulering.
- Sikre reiselivsnæringen gode rammebetingelser blant annet ved å styrke markedsføringen av Norge i utlandet.
- Videreføre tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark.
- Fastslå at naturområdene i Finnmark på statens grunn er en nasjonal ressurs. Høyre avviser særrettigheter på etnisk grunnlag, og mener at fremtidig forvaltning må baseres på anerkjente prinsipper og etableres i nært samarbeid med Finnmarks folkevalgte organer. Aktive reindriftsutøvere har gjennom alderstids bruk fått særlige rettigheter nedfelt i reindriftsloven.
- Organisere de norske samfunn på Svalbard slik at lokalbefolkningen får reell innflytelse i lokalsamfunnet med de begrensninger som Svalbards spesielle situasjon innebærer.
- Opprettholde balanserte rovdyrstammer som forvaltes i samarbeid med våre naboland.

Samferdsel/kommunikasjon

Det er en klar sammenheng mellom gode kommunikasjoner og mulighetene til å skape materiell velferd. Store avstander, spredt bosetning og en meget åpen økonomi gjør Norge som nasjon spesielt avhengig av gode transportløsninger.

Næringslivets konkurranseevne er i stor grad avhengig av effektiv transport. Det er fortsatt rom for betydelige reduksjoner i transportkostnadene gjennom å effektivisere og bygge ut infrastrukturen. Høyre ønsker økt satsing på veiutbygging.

Høyre ser et stort vekstpotensial i å utnytte moderne tele- og datakommunikasjon. Fri konkurranse innenfor telesektoren vil redusere kostnadene både for forbrukere og næringsliv.

Høyre vil prioritere de prosjekter som regionalt eller nasjonalt gir god samfunnsmessig lønnsomhet. Lønnsomme prosjekter må ikke bindes til ulønnsomme prosjekter.

For å styrke kommunikasjonene og avhjelpe miljøproblemer knyttet til disse vil Høyre:

- Gi høy prioritet til utbygging av stamveinettet.
- Styrke transportlinjene til kontinentet.
- Bygge ut kollektivtransporten i de områder hvor man kan oppnå god kapasitetsutnyttelse og redusert bruk av privatbil.
- Bare godta bompengefinansiering for å finansiere konkrete prosjekter, og fjerne bommene straks prosjektet er nedbetalt.
- Prioritere utbygging av jernbane der dette gir størst lønnsomhet og/eller størst miljøeffekt.
- Organisere norske lufthavner som aksjeselskaper med privat eller kommunalt medeierskap.
- Sikre fri konkurranse i luftfarten og kollektivtransporten forøvrig.
- Fjerne parallellavgiften på flytrafikken.
- Høyre vil legge infrastrukturen til rette slik at tungtransport kan overføres fra land til sjø der dette kan gi betydelige miljøgevinster.
- Omgjøre NSB og Postverket til aksjeselskaper med privat medeierskap.
- Privatisere Telenor AS.
- Selge ut statens andeler i SAS Norge.

Fiskeri- og havbruksnæringene

Fiskerisektoren er i dag en svært viktig bidragsyter til eksport og økt verdiskapning i Norge.

Næringen har lenge vært hemmet av stivbente konsesjons- og omsetningsregler, og den har møtt konkurransehindre for foredlede produkter i andre markeder. Resultatet er blant annet at videreforedlingen er altfor svakt utviklet i Norge. Veien til en mer robust fiskerinæring ligger i færre reguleringer, mer markedstilpassede produkter og bedre sikkerhet for adgang til internasjonale markeder.

For å sikre fiskerinæringen gode og langsiktige vilkår vil Høyre:

- Fastsette fangstmengden ut fra vitenskapelige vurderinger.
- Samarbeide over grensene for å unngå overbeskatning.
- Videreutvikle et system med omsettelige kvoter gjennom å utvikle ordninger med «enhetskvoter», for dermed å oppnå en økonomisk effektiv beskatning som er økologisk forsvarlig.
- Avvikle firkantede konsesjons-, eksport- og omsetningsregler blant annet gjennom å tillate langsiktige leveringsavtaler og innføre en meglerinstans i prisfastsettelsen av førstehandsprisen på fisk.
- Legge til rette for en mer markedsstyrt fiskerinæring innenfor ressursmessig bærekraftige rammer, og som skal være uavhengig av offentlige tilskudd.

- Likestille norske og utenlandske fiskere med hensyn til tilskudd til bygging av fiskefartøy ved norske verft.
- Fjerne spesielle reguleringer av havbruksnæringen, bortsett fra helse- og miljøkrav.
- Arbeide for flere arbeidsplasser i foredlingsindustrien gjennom økt effektivisering, større markedsadgang, mer forskning og markedsrettet produktutvikling.
- Arbeide for økt frihandel med fisk og fiskeprodukter.
- Øke forskningen knyttet til oppdrett av nye marine arter.

Landbruk

Høyre vil verne om eiendomsretten, friheten og råderetten i landbruket. Respekten for folks ønske om å klare seg selv og leve av sitt eget arbeid er sentrale politiske mål. Høyre vil derfor arbeide for et levedyktig norsk landbruk som gir forbrukerne kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser, og som sikrer en forsvarlig norsk matvareberedskap. Høyre mener at dette best kan skje ved at det er færrest mulig hindringer på veien mellom bonden og forbrukeren. Det gir bonden de beste forutsetninger for - i større grad enn nå - å leve av de inntekter markedet gir.

Landbrukspolitikken må utformes slik at den samlede støtten i form av offentlige overføringer og skjermingsstøtte gjennom toll og importavgifter fortsatt kan reduseres. Høyre mener at det er nødvendig med en kritisk gjennomgang av omsetningsleddene og en reduksjon av det kostnads- og avgiftsnivået som næringen i dag møter.

Høyre vil forenkle støtteordningene til enkle, forutsigbare ordninger der støtten går mest mulig direkte til bonden. Den offentlige landbruksforvaltningen må reduseres og oppgavene begrenses til forvaltningsoppgaver.

Unødvendige lover og regler i forbindelse med produksjon, foredling og omsetning av landbruksprodukter må avvikles. Det må snarest etableres reell konkurranse i alle ledd innen foredling og omsetning av jordbruksprodukter slik at ikke produktivitetsøkning i landbruket blir borte i omsetningsleddene. Bøndene må sikres frihet til å produsere ut fra egne forutsetninger og levere varene der de selv ønsker.

Grunneiernes rettigheter må sikres når staten erverver eller båndlegger arealer. Det må gis full økonomisk kompensasjon ved innskrenkninger i eiendomsretten.

Statens forkjøpsrett ved omsetning av landbrukseiendommer må avvikles og konsesjonslovene gjennomgås på nytt. For å sikre brukeren gode og forutsigbare rammebetingelser og samtidig gjøre landbruket mer økonomisk robust gjennom økt markedsorientering, vil Høyre:

- Rydde opp i sammenblandingen av distriktpolitiske og lanbrukspolitiske ordninger.
- Verne om eiendomsretten og friheten til å råde over egen eiendom og egen produksjon.
- Redusere det samlede skatte- og avgiftstrykket.
- Øke konkurransen på foredlings- og omsetningsleddet, blant annet ved at konkurranselovgivningen gjøres gjeldende også på omsetningsleddet.
- Prioritere arbeidsvilkår og lønnsomhet for yrkesbonden og bygge ned diskrimineringen i overføringssystemet av samdrift og større enheter.
- Synliggjøre kostnadene ved de politiske reguleringer landbruket er pålagt.
- Gjøre det enklere å skille boligen fra driftsenheten.
- Fremme mer rasjonelle driftsenheter.
- Legge til rette for økt utnyttelse av ressursgrunnlaget i utmark.
- Gjennom forbedringer i matvaremerkingen styrke forbrukernes mulighet til å orientere seg om innholdet i produktene.
- Stille strenge veterinærmessige krav ved handel med matvarer.

- Forenkle saksbehandlingen i jord- og konsesjonslovsaker ved å gi de lokale landbruksnemndene avgjørelsesmyndighet med fylkeslandbruksstyrene og departementet som ankeinstans.

Høyre vil at skogbruket skal være en selvhjulpen overskuddsnæring med de samme rammebetingelser som i våre nordiske konkurrentland.

Skipsfart

Skipsfart er en livskraftig virksomhet. Dette er en av Norges mest konkurransedyktige og verdiskapende næringer. For å motvirke utflytting av rederier må rederier ha et særskilt beskatningsregime.

Norges rolle som skipsfartsnasjon er viktig og det er en forutsetning at man jevnlig utdanner nordmenn til det tradisjonsrike og utfordrende sjømannsyrket. Unge sjøfolk må få bedre anledning til å opparbeide fartstid ombord, for å kunne avansere til ansvarsfulle toppstillinger. Flere norske sjøfolk i skipsfarten vil være en fordel både for bosetting i distriktene, distriktsutbygging og industri som skipsutbygging og maritimt utstyr. Det vil skape rekruttering til maritimt tilknyttede næringer som trenger kvalifiserte medarbeidere. Det er viktig å tilfredsstillere behovet for spesialutdannede innenfor næringen. Her trenger vi bokstavelig talt «et skippertak».

Kontinuitet og generasjonstenkning

Høyre bygger sin politikk på ansvaret for å sikre våre etterkommere minst like gode muligheter til å dekke sine behov som vi har hatt til å dekke våre. Derfor er det grunnleggende for Høyre å verne om våre demokratiske institusjoner, miljøet, naturressursene, menneskeverdet og samfunnets økonomiske bærekraft.

En bærekraftig samfunnsøkonomi

Høyre mener tryggheten best kan ivaretas ved at familien, bedriften og den enkelte selv tar ansvar. Staten skal spille på lag med den enkelte og markedet for å bidra til å løse grunnleggende trygghetsoppgaver. Staten skal bidra til stabilitet og forutsigbarhet gjennom sin økonomiske politikk.

Fremtidens velferd avhenger av investeringer som gjøres i dag. Det er viktig å bygge opp kunnskap gjennom utdannessystemet, og legge til rette for et fleksibelt samfunn som har evne til å nyttiggjøre seg ny teknologi og nye produksjonsmetoder.

De økonomiske overføringene mellom generasjonene innen familien er svekket. Gjennom beskatning og overføringer har staten begrenset familiens muligheter til foreta egne overføringer mellom generasjonene. Høyre vil styrke den private sparingen og eiendomsretten, slik at familien lettere kan innrette seg til eget og samfunnets beste.

Et høyt skattenivå reduserer vekstkraften og innsatsviljen i økonomien. Ingen generasjon skal kunne pålegge kommende generasjoner å dekke kostnadene for sin velferd. Når vi i dag velter større byrder over på neste generasjon enn dem vi selv er villige til å bære, svekker dette neste generasjons muligheter til å opprettholde et høyt velferdsnivå. Derfor må et «generasjonsregnskap» i balanse legges til grunn for finanspolitikken. Statens økonomiske forpliktelser, blant annet gjennom Folketrygden, skal fremgå og tas hensyn til i statens budsjetter og regnskaper.

En offentlig sektor som legger beslag på en mindre del av samfunnskaken vil gi en bedre balanse mellom offentlig og privat sektor, og større spillerom for verdiskapning i privat virksomhet. Lavere skatter kan derved kombineres med en styrket budsjettbalanse, som igjen vil bidra til lave renter og god lønnsomhet i fremtidsrettede investeringer.

Gjennom en troverdig forpliktelse til prisstabilitet fra myndighetenes side legges grunnlaget for stabil vekst og fornuftige investeringer.

De politiske virkemidler må innrettes slik at det blir lønnsomt også på kort sikt for enkeltpersoner, bedrifter og offentlige myndigheter å ta hensyn til langsiktige økonomiske og miljømessige virkninger.

Et bærekraftig pensjonssystem

Usikkerheten omkring Folketrygdens fremtid truer med å underminere velferden for våre etterkommere. Folketrygden trenger derfor en reform nå for å sikre tryggheten for opparbeidede pensjonsrettigheter, fremtidige pensjonsutbetalinger og at et velferds- og omsorgstilbud kan opprettholdes for kommende generasjoner. Derfor vil Høyre gjennomføre en trygghetsreform i Folketrygden. Høyre vil at:

- Opparbeidede pensjonsrettigheter sikres bl.a. gjennom å omgjøre oljefondet til i større grad å være et støttefond for Folketrygden.
- Tilleggspensjonene som opptjenes fremover skal kunne bli privat eiendom ved at en del av trygdepremien spares i private fond.

- Den enkelte selv innenfor sikre rammer skal kunne bestemme hvem som skal forvalte pengene, og bestemme hvordan de skal investeres.
- Staten fortsatt skal ha ansvar for å finansiere tilleggspensjonsopptjening basert på omsorgsforpliktelser og ved uførhet.
- Det skal være mulig å dele pensjonsrettigheter mellom ektefeller ved samlivsbrudd.
- Det skal stimuleres til private pensjonsordninger, og vil gå i mot nye regler som innebærer samordning mellom offentlige og private pensjonsordninger.

Miljø

For å fremme en utvikling der vi økonomisk og økologisk gir våre etterkommere de samme muligheter til å dekke sine behov som vi har hatt til å dekke våre, vil Høyre:

- Tilstrebe økonomisk vekst innenfor naturens tålegrense. Markedsøkonomi er det beste redskap for teknologiske nyvinninger og bedre bruk av jordens ressurser.
- Innrette miljøtiltak slik at kostnadene gir størst mulig nytte.
- Gjennomgå dagens skattesystem med sikte på bedre å reflektere miljøkostnader, men slik at den samlede skattebyrde reduseres. Dette vil innebære mindre skatt på arbeid. Med avgifter på miljøfarlige varer og avgiftsfritak for miljøvennlige varer kan markedet virke i miljøets tjeneste. En videre omlegging til miljøavgifter bør skje i takt med en internasjonal utvikling for å unngå konkurransevridning. Overfor bedriftene vil Høyre prioritere frivillige avtaler som innebærer reduserte utslipp gjennom teknologiske og markedsmessige forbedringer, som alternativ til nye avgifter eller påbud.
- Arbeide for internasjonale avtaler som sikrer at ressursene som anvendes på å løse de globale miljøproblemene settes inn der de gir størst virkning. Avtalene må ta hensyn til at noen land har kommet lenger enn andre i miljøarbeidet.
- Arbeide for europeiske og internasjonale miljøavtaler med felles miljøavgifter eller med muligheter for koordinert gjennomføring.
- Arbeide for bruk av omsettelige utslippskvoter i internasjonale avtaler.
- Arbeide for global frihandel, også med matvarer, for å sikre effektiv matproduksjon og avhjelpe fattigdom og sult.
- Øke den norske innsatsen for å avhjelpe problemene ved atomavfallsanleggene på Kola-halvøya og de akutte forurensningsproblemene i nordområdene. Det skal arbeides for økt deltagelse fra EU og USA. Effektiv innsats mot disse problemene krever et nært samarbeid med Russland.
- Stimulere til bruk av teknologi som reduserer CO₂-utslippene til atmosfæren fra industri- og petroleumsvirksomhet.
- Øke bevilgningene til naturvitenskapelig miljøforskning.
- Arbeide for reduksjon av alvorlige lokale forurensninger og miljøbelastninger ut fra nytte/kostnadsvurderinger.
- Støtte tiltak som reduserer forurensningene fra kollektiv transport og rutetrafikk.
- Sikre arts mangfoldet i naturen gjennom en aktiv verne- og forvaltningspolitikk. Når bruksretten for eiendom innskrenkes av miljøhensyn, må grunneier sikres erstatning.
- Opprettholde balanserte rovdyrstammer. Det må fortsatt gis anledning til å ta ut skadedyr.
- Skille forvaltning og forretning for å sikre forsvarlig myndighetsutøvelse på miljøområdet. Staten bør i minst mulig grad være involvert i næringsengasjementer. Der statens aktivitet har miljøkonsekvenser, må disse vurderes av andre forvaltningsledd enn det som er ansvarlig for aktiviteten.
- Stimulere til kildesortering og panteordninger med sikte på resirkulering, og differensiere renovasjonsavgiftene slik at husholdningene kan påvirke kostnadene gjennom selv å håndtere avfallet.
- Sikre god merking av matvarer slik at forbrukerne kan sette seg inn i hva produktene inneholder og være trygge for at matvarene holder god kvalitet.

Energiressursene

Rike energiressurser er en viktig årsak til Norges velstand. Olje- og gassressursene skal komme hele befolkningen til gode. Høyre forutsetter imidlertid at hensynet til et generasjonsregnskap i balanse ivaretas ved bruk/plassering av oljeinntektene. Petroleumsvirksomheten har styrket viktige deler av norsk industri, men økonomien som helhet er blitt altfor avhengig av oljeinntektene. For å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag i oljepolitikken er det nødvendig med et bredt og mangfoldig petroleumsmiljø med et sterkt privat innslag, hvor utenlandske og norske selskaper konkurrerer.

For at olje- og energiressursene skal gi størst samfunnsmessig nytte, vil Høyre:

- Ha et utvinningstempo som ligger innenfor sikkerhetsmessig, miljømessig og kommersielt forsvarlige rammer.
- At energiressurser i høyest mulig grad skal omsettes i et fritt marked hvor statens oppgave er å fremme tjenlig, reell konkurranse.
- Delprivatisere statskraftverkene og Statoil.
- Fortsatt satse på vannkraft i årene fremover, fordi behovet for ren, fornybar energi vil øke på det internasjonale energimarkedet.
- Satse mer på energiøkonomisering.
- Satse på utnyttelse av alternative energikilder, samt videre forskning på dette felt.
- Bruke norsk naturgass innenlands der det er bedriftsøkonomisk lønnsomt. Norge skal fortsatt være et ledende land innenfor industri, forskning og utdanning knyttet til petroleumsvirksomheten. I perioden blir det viktig å utnytte denne kunnskapen utenlands og overføre den til andre bransjer.

Vern om menneskeverdet

Gen- og bioteknologien gjør det mulig å hindre eller behandle alvorlige lidelser som mennesker blir påført gjennom arv eller sykdom. Men de store mulighetene innebærer også etiske dilemmaer. Uansett livssyn vil en avveining mellom etikk og tekniske muligheter være nødvendig. Høyre mener at etikk skal sette grenser for bruken av teknologi.

Høyre vil:

- Ta utgangspunkt i et ønske om å verne menneskeverdet og gjøre det mulig å leve et så fullverdig liv som mulig, uansett sykdom og funksjonshemming. Høyre vil ikke betingelsesløst støtte enhver ny forskning, eller tillate bruk av ny teknikk, uten å vurdere de etiske sidene.
- Arbeide for internasjonalt forpliktende regelverk for gen- og bioteknologi bygget på et føre-var-prinsipp.
- At ordningen med anonymitet for sædgiver bør oppheves, fordi staten ikke bør frata noen muligheten til å få kunnskap om sitt eget opphav. Endringen må imidlertid ikke gis tilbakevirkende kraft.
- Forby krav om testing av arveegenskaper.

Kunnskap

I den globale økonomien er det industrier basert på kunnskap som vokser raskest og har størst utviklingspotensiale. Kunnskaper og forskning er dermed avgjørende for et lands utvikling. Bedre utdanning og flere ressurser til forskning og utvikling er nødvendig for å møte en fremtid der Norge i mindre grad kan basere seg på oljeinntekter. I informasjonssamfunnet vil den enkeltes muligheter i livet avhenge mindre av sosial bakgrunn eller gruppetilhørighet, og mer av individuelle kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Den enkeltes ferdigheter, og evnen til å utnytte dem, blir viktigere i et spesialisert og individualisert samfunn enn i et industrisamfunn der arbeidsoppgavene var mer standardisert.

Derfor er en god utdanning det viktigste samfunnet kan gi barn og unge. Høyre vil at skolen skal gi den enkelte elev faglig og personlig utvikling ut fra sine individuelle evner, interesser og behov.

Skolen skal trene til initiativ og ansvar, og ta vare på elevenes nysgjerrighet og kreativitet. Skolen skal også formidle holdninger som gjør elevene til gode samfunnsborgere og skal forlange at elevene oppfører seg hensynsfullt og høflig.

Gode almenkunnskaper blir enda viktigere i en tid hvor informasjonsflommen blir stadig større og hvor det å kunne skille det vesentlige fra det uvesentlige blir stadig mer avgjørende. Høyre vil derfor forsterke satsingen på en kunnskapsskole som gir elevene nødvendige basiskunnskaper.

I dagens skole er det spesielt viktig å styrke interessen og kunnskapen i naturfag og matematikk. For mange unge, spesielt jenter, velger på et tidlig tidspunkt vekk mulighetene for videre studier i teknologiske og naturvitenskapelige fag. Høyre vil sikre de tekniske fagskolene gode utviklingsmuligheter slik at de også i fremtiden kan gi et godt tilbud tilpasset næringslivets behov.

Skolereformene de siste årene har økt den statlige styringen av skolen. Gjennomføringstempoet og strukturendringene har ført til mye unødvendig uro. Men verre er det at reformene ikke er tilpasset de krav som det moderne samfunn setter til kvalitet, faglig nivå og fleksibilitet.

Høyre tror ikke at et mer ensrettet system kan by på tilstrekkelig variasjon og omstillingsevne i fagtilbud, pedagogikk og organisering. Derfor ønsker Høyre å stimulere mangfoldet ved å gi den enkelte skole større frihet og ved å gi brukerne av skolen - elevene og foreldrene - større innflytelse og valgfrihet.

Målet med Høyres etter- og videreutdanningspolitikk er å øke kompetansen i arbeidslivet slik at virksomhetene styrker sin evne til nyskaping og omstilling. Høyre ønsker et systematisk og fleksibelt etterutdanningstilbud tilpasset virksomhetenes behov. Videre bør den enkelte få anledning til å få dokumentert sin faktiske kompetanse og gis mulighet til å oppdatere og bygge på sin utdanning.

Grunnskolen

Grunnskolen skal formidle grunnleggende verdier og kunnskaper og sørge for at alle elever - uavhengig av bosted - har en felles basis av grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De senere års reformer i grunnskolen oppfyller ikke de kvalitetskrav som må stilles til en god skole.

Elevene skal lære mer

For å heve kvaliteten og det faglige nivået vil Høyre:

- Øke timetallet på barnetrinnet innen basisfagene.
- Innføre nasjonale faglige mål for hva hver elev skal kunne etter hvert årstrinn.

- Innføre karakterer fra 5. skoleår.
- Innføre klare kriterier for karaktergivning og gjøre dem kjent for elever og foreldre. Høyre vil gå imot en formell vurdering av elevens holdninger og personlige egenskaper.
- Innføre lese-, skrive- og regnetester fra barnetrinnet for å sikre at alle elever lærer seg de grunnleggende ferdighetene. Det innføres nasjonale standardiserte prøver fra mellomtrinnet for å kunne vurdere og sammenligne skolenes faglige nivå.
- Avholde skriftlig eksamen i basisfagene (norsk, engelsk, matematikk) ved avslutning av grunnskolen.
- Bruke varierte undervisningsformer og differensiering for å tilpasse undervisningen til den enkelte elevs evner og interesser.
- La elevene få velge faglig fordypning i teoretiske og praktiske fag på ungdomstrinnet. Slik vil ungdomsskolen i større grad tilpasses den enkelte elevens evner og interesser.
- Gi elever og foreldre rett til informasjon om skolens faglige og pedagogiske profil og kvalitet.
- Innføre en systematisk skole- og lærerevaluering, og gi et uavhengig skoletilsyn ansvar for kvalitetsvurdering av skolene.
- Sikre en lærerutdanning med nasjonale krav til undervisningskompetanse. Lærere som underviser i teorifag på ungdomstrinnet skal ha minst ett års faglig fordypning.
- Opprette et sentralt eksamenssekretariat for lærerhøgskolene, innføre nasjonale prøver og faglige minstekrav for lærerstudentene.
- Tilby systematisk etterutdanning for lærere og bruke intervjuer ved ansettelse.
- Gi mulighet til å belønne dyktige lærere og innføre et prøveår for nyutdannede lærere.

Mangfold og valgfrihet

Innenfor rammen av klare kunnskapskrav vil Høyre erstatte statlig overstyring og ensretting av skolen med en strategi for større mangfold i undervisningstilbudet og mer valgfrihet for elever, foreldre og skoler. Detaljerte kunnskapskrav i læreplanene må ledsages av stor frihet på det metodiske og pedagogiske området. Høyre vil:

- Overføre mer ansvar for økonomiske, organisatoriske og pedagogiske spørsmål til den enkelte skole. Skolen skal styres av et driftsstyre hvor foreldrene skal ha flertall. Rektor skal ansettes på åremål og ha det pedagogiske og faglige ansvar.
- Fastsette skolens inntekter dels gjennom en rammebevilgning og dels gjennom at pengene følger elevene. Økt konkurranse mellom skolene vil gi mer brukerorientering og heve kvaliteten.
- Gi foreldrene rett til selv å velge skole for egne barn. Dette gir foreldrene en mulighet til å velge bort skoletilbud man ikke er fornøyd med. Elever som ønsker å gå på nærskolen skal likevel gis førsterett.
- Se positivt på private supplementer til det offentlige skolevesenet. I finansieringssystemet skal det private skoletilbudet sidestilles med offentlige skoler.
- Ikke tvinge igjennom integrering av elever med særskilte behov i tilfeller hvor dette hverken gavner elev eller skole.
- I større grad tilby spesialskoletilbud for elever med store adferdsproblemer, slik at de kan få en god og tilpasset undervisning og slik at undervisningen av de øvrige elevene ikke belastes i urimelig grad.

Videregående opplæring

Videregående opplæring bør ha som hovedfunksjon å forberede elevene på studier eller fremtidig yrkesliv. I dag fungerer den videregående skolen mer som en forlengelse av den obligatoriske grunnskolen.

De senere års reformarbeid har gitt en mer ensrettet skole med redusert mangfold og valgfrihet for elevene. Det er derfor behov for en faglig og kvalitetsmessig opprustning av den videregående skolen,

hvor det i større grad legges vekt på de krav som stilles ved høyere læresteder og i yrkeslivet. Det er kvalitet og behov som skal avgjøre om et skoletilbud har livets rett, ikke om det lar seg innpasse i en firkantet struktur.

For å bedre tilbudet til elevene og det faglige nivået ved de videregående skoler vil Høyre:

- Ta større hensyn til elevenes ulike evner og arbeidstempo gjennom undervisningsopplegget. Skolene bør bl.a. kunne ta i bruk nivådifferensiering.
- Systematisere etterutdannelsen av lærere.
- Innføre nasjonale standardiserte prøver.
- Avholde skriftlig eksamen i alle skriftlige fag og muntlig eksamen i minst ett muntlig fag for alle elever.
- Innføre en systematisk intern skole- og lærerevaluering, og gi et uavhengig skoletilsyn ansvar for kvalitetsvurdering av skolene.
- Utarbeide en årlig kvalitetsrapport for alle videregående skoler.
- Åpne for at det kan innføres flere grunnkurs. Det bør bl.a. opprettes et praktisk rettet grunnkurs i økonomiske og administrative fag.
- Legge større vekt på yrkesrettet teori og mindre vekt på almenfaglig teori i yrkesutdannelsen.
- Etableres alternative løp med mulighet til å gå ut i praksis rett fra grunnskolen.
- Sikre en kvantitativt og kvalitativt forsvarlig lærlingeordning. Bedriftenes rett til å velge lærling må gjeninnføres sammen med en gjensidig prøvetid for lærlinger. Høyre vil sikre elevenes mulighet til å kunne få lærlingeplass utenfor eget fylke.
- Fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger.
- Sikre eldre elever et videregående skoletilbud. Denne elevgruppen har kommet svært uheldig ut av de siste års reformer.
- Legge til rette for lavere priser på lærebøker ved å oppheve konkurransehindrende ordninger i bokbransjen.
- Gjøre den skriftlige sidemålsundervisningen valgfri.

For å sikre mangfold og større valgfrihet i de videregående skoler vil Høyre:

- Gi elevene adgang til å kunne velge skole både i og utenfor fylket. Opptak skal skje på bakgrunn av karakterer.
- Innføre et nytt system som innebærer at pengene følger eleven.
- De videregående skoler skal være selvstyrte med et eget driftsstyre. Høyre vil vurdere modeller som innebærer at skoler kan få en enda friere stilling enn med dagens modell for selvstyrte skoler.
- Gjøre det enklere å opprette nye privatskoler gjennom forenkling av lov- og regelverk.
- Likestille private og offentlige skoler med hensyn til offentlige bevilgninger.
- Arbeide for at det opprettes flere IB-linjer (International Baccalaureate).

Høyere utdanning

I de senere år har antall studieplasser økt dramatisk. Det har vært nødvendig og reflekterer økte kompetansekrav og et trangt arbeidsmarked.

Fremover blir det viktig å sørge for at man også vektlegger de kvalitative sidene ved de høyere utdanningsinstitusjonene. Det eksisterer alvorlige kvalitetsproblemer innenfor store deler av det høyere utdannelsessystemet. Samtidig er det fare for at institusjonenes uavhengighet ikke er sikret godt nok.

For å bedre kvaliteten på undervisningen og sikre utdanningsinstitusjonenes uavhengighet vil Høyre:

- Vurdere organiseringen av universiteter og høyskoler med sikte på å gi dem en mer selvstendig stilling.

- Gjenopprette balansen i forholdet mellom forsknings- og undervisningsinnsats ved universiteter og andre sentrale læresteder.
- Utnytte studieåret bedre og samordne karaktersystemer og inntaksordninger med de europeiske landene. Dette vil også lette studentutvekslingen.
- Vektlegge kvalitative mål ved fordelingen av ressurser til de høyere utdannelseinstitusjonene.
- Oppmuntre til konkurranse mellom institusjoner og fagmiljøer, blant annet ved at bevilgninger knyttes til studenttall, forskningsproduksjon og gjennomstrømming.
- La private institusjoner få anledning til å konkurrere på like fot med de offentlige høyskolene, og oppmuntre til konkurrerende enheter for å fremme mangfold, f.eks. i lærerutdannelsen.
- Styrke universitetenes rolle som institusjoner for forskerutdanning og forskerrekuttering.
- Ha en god studiefinansiering for å stimulere til kompetanseoppbygging. Derfor er det også viktig å se til at de ressurser som kanaliseres inn i dette systemet, benyttes så effektivt som mulig. Lånekassens rentefastsettelse endres slik at kundene kan velge mellom fast og flytende rente på de beste betingelser staten kan skaffe i markedet.

Forskning og utvikling

Organiseringen av forskningen i Norge har i de senere år gjennomgått store endringer. For Høyre er det vesentlig at det må eksistere gode betingelser både for grunnforskning og anvendt forskning.

Norge må satse sterkere på oppbyggingen av kompetanse og utvikling av nye produkter gjennom forskning for å møte en fremtid der Norge i mindre grad kan basere seg på oljeinntekter.

Forskningen har en egenverdi i at den også fyller en kultur- og forståelsesformende funksjon. I grunnforskningen legges grunnlaget for den anvendte forskningen og kommersiell utnyttelse av denne. Forskningen utgjør en nødvendig bakgrunn for samfunnsdebatten, og uavhengige forskningsmiljøer er av stor betydning for å ivareta mangfoldet. For at forskningen ikke skal la seg utsette for politisk press, er det avgjørende at forskningens selvstendighet ivaretas.

Høyre vil:

- Sikre eksistensen av uavhengige forskningsmiljøer.
- Arbeide for at den samlede norske forskningsinnsatsen skal økes.
- Kanalisere en større andel av de offentlige forskningsmidlene over budsjettet til Norges Forskningsråd (NFR), og dermed øke den faglige styringen og redusere muligheten til politisk styring av forskningen gjennom departementenes budsjetter. NFR må desentralisere tildelingene.
- Arbeide for at det skilles klarere mellom anvendt forskning og grunnforskning i fordeling av forskningsmidler.
- Gjenopprette et eget forskningspolitisk råd adskilt fra NFR for å unngå sammenblanding av roller.

For å legge til rette for et nyskapeende forskningsmiljø i Norge og bedre evnen til utnyttelse av resultatene vil Høyre:

- Opprette et forskningspolitisk forum spesielt rettet mot samspillet mellom næringsliv og forskning.
- Arbeide for et nærmere samarbeid mellom utdannelse- og forskningsinstitusjoner og privat næringsliv for å sikre kommersiell utnyttelse av kunnskapene.
- Vurdere å øremerke midler til formidling i større forskningsprogrammer for å bedre teknologioverføringen og den almene tilgang på forskningsresultater.
- Redusere beskatningen av forskningsintensiv virksomhet ved å innføre overprisavskrivning for bedriftenes FoU-utgifter.
- Legge til rette for forskning knyttet til forskningsbedrifter.

Sosial sikkerhet

Sosial trygghet for den enkelte

Et stabilt og trygt samfunn er avhengig av enkeltmennesker som står på egne ben og som bidrar til fellesskapene gjennom sin omtanke for andre, sitt arbeid og over skatteseddelen. Men det er også avgjørende at alle mennesker får god hjelp når noe går galt.

Vi kan alle oppleve sykdom, uførhet eller tap av arbeidsinntekt, hvor vi ikke kan sikre den personlige tryggheten ved egne krefter. Den offentlige velferden er et viktig supplement til den velferd og trygghet som vi selv kan skape i de personlige fellesskapene. Derfor vil Høyre ha en stat som løser sine oppgaver sterkt og effektivt, og med større sosial treffsikkerhet.

For å sikre sosial sikkerhet for den enkelte, uavhengig av inntekt og alder, vil Høyre at det offentlige skal sikre tilgang på:

- Medisinsk behandling og rehabilitering.
- Omsorg for pleietrengende.
- Økonomisk sikkerhet ved tap eller fravær av arbeidsinntekt.

En mer brukervennlig offentlig sektor

Høyre vil at den enkelte brukers behov skal bestemme utformingen av tjenestetilbudet. Ingen mennesker er like, og alle kan ha forskjellige ønsker og behov. Derfor må man skape en mer brukervennlig offentlig sektor.

For å sette oss som borgere, som brukere av offentlige tjenester og som skattebetalere i sentrum, vil Høyre stille klare krav til alle offentlige tjenester. De skal være der når vi trenger dem, holde høy kvalitet, være tilpasset den enkelte brukers behov og ikke belaste oss med høyere skatter enn nødvendig.

Når det offentlige betaler for grunnleggende velferdstilbud, betyr det mindre hvem som utfører dem. Når andre enn det offentlige står for produksjonen, blir det dessuten enklere å stille krav til god kvalitet på tjenestene. For å få flere tjenester for skattepengene, fjerne eller redusere køer, skape konkurranse som hever kvaliteten og gi valgfrihet som gir brukerne mulighet til å velge det tilbud som passer deres behov, vil Høyre fordomsfritt vurdere hvem som kan yte gode tjenester til en rimelig pris.

Offentlige tjenester av høy kvalitet, størst mulig valgfrihet for innbyggerne, bedre ressursutnyttelse og styrking av lokaldemokratiet er sentrale mål for Høyre. Høyre mener at disse målene best kan sikres ved en forvaltningsreform som på sikt vil føre til avvikling av dagens fylkeskommune.

Ved at ressursbruken tar mer utgangspunkt i den enkeltes behov enn i den valgte organisering, vil vil få mer igjen for ressursene. Høyre vil reformere oppgjørsordningene innenfor offentlig helse og omsorg, og se offentlige helse-, trygde- og sosialhjelpsordninger i sammenheng.

For å fremme mer serviceorienterte offentlige tjenester, vil Høyre:

- At offentlig ansatte skal ha større ansvar og selvstendighet.
- Tilstrebe fleksibilitet i offentlig finansierte og regulerte ordninger, slik at brukeren i størst mulig utstrekning kan bestemme sin egen hverdag.
- Innføre forpliktende saksbehandlingstid i publikumsrettede tjenester. Sørg for objektive kvalitetskontroller og brukerundersøkelser. Resultatene skal offentliggjøres.
- Innføre kvalitetskrav og regler for behandling og oppfølging av klager fra publikum.
- Utvide åpningstidene ved offentlige kontorer.

- At det ikke skal være anledning for offentlige organer, institusjoner og selskaper å ilegge forsinkelsesrenter/-gebyrer som avviker fra det private har anledning til.

Helsevesenet

For at vi alle skal ha trygghet for behandling når vi trenger det, vil Høyre:

- Gjennom betydelige systemreformer i helsevesenet, kombinert med økt ressursinnsats i årene fremover, styrke kvaliteten og øke behandlingsskapasiteten.
- Sikre pasientens rett til fritt å velge lege.
- Gjennomføre en valgfrihetsreform i helsevesenet ved å la pasienten, i samråd med sin lege, velge det sykehuset som gir raskest og best behandling. Gjennom likebehandling av offentlige og private tilbud kan konkurransen styrke såvel kvalitet som kapasitet.
- Gi sykehusene bevilgninger ved at den offentlige pengestrømmen følger pasientens valg. Systemet bør baseres på en deling mellom stykkprisoppgjør og rammebevilgning.
- Gi mulighet for behandling for trygdepenger og sikre retten til å bruke egne penger på egen helse.
- At ventetidsgarantien skal sikre pasienter behandling så raskt som mulig.
- Øke utdanningskapasiteten for leger og sykepleiere, og møte akutt personellmangel med rekruttering utenfor Norge.

For å heve kvaliteten i helsevesenet, vil Høyre:

- Sikre pasientens rett til å vite hvilke muligheter for pleie eller behandling som finnes og hvor gode helsetjenestene er.
- Sikre pasientens rett til privatliv og verdighet og til deltagelse i egen behandling, og så langt det er mulig til selv å velge tidspunkt for planlagte operasjoner. Pasientene skal gis løpende informasjon om utilsiktede endringer i behandlingen og rett til erstatning hvis tilbudet holder en uakseptabel standard.
- Styrke helsetilsynet ved å gjøre tilsyns- og kontrolldelen til et selvstendig organ, uavhengig av helsedepartementet.
- At kvaliteten undersøkes jevnlig og at informasjonen gjøres offentlig kjent.
- At private sykehus skal kunne ha langsiktige kontrakter med det offentlige om pasientbehandling og underlegge seg offentlige kvalitetsstandarder.
- Gjøre om de offentlige sykehusene til mer selvstendige enheter. Høyre ønsker ikke et sentralstyrt system hvor pasientens reelle valgfrihet blir begrenset. Private alternativer og supplementet til de offentlige sykehusene må oppmuntres.
- Arbeide for at mer av de medisinske forskningsresultater utnyttes.
- Styrke og utbygge det psykiatriske behandlingstilbudet innen forebygging, behandling og ettervern.

For å sikre forsvarlig behandling av psykiatriske lidelser vil Høyre sikre en forsvarlig balanse mellom behandlingplasser i institusjon og tilbud i nærmiljøet knyttet til mennesker som bor i eget hjem.

Vilkår og tjenester for eldre

Et trygt samfunn preges av kontinuitet og formidling av verdier, erfaringer og tradisjoner fra en generasjon til den neste. En slik kunnskapsoverføring rammes dersom personer marginaliseres i yrkes- og samfunnsliv bare fordi de har passert bestemte alderstrinn. Høyre vil føre en politikk som gir eldre en reell valgfrihet når det gjelder boforhold, økonomi og muligheten til å realisere egne ønsker gjennom fortsatt arbeidsinnsats og aktiviteter.

For å fremme verdighet, livskvalitet og selvstendighet i alderdommen vil Høyre:

- At alle skal kunne bo i eget hjem så lenge de er i stand til det og ønsker det.
- At tilbudene i eldreomsorgen blir mer varierte, bl.a. ved at det etableres trygghetssentra for midlertidig opphold.

- Den eldre selv, evt. i samarbeid med sine nærmeste, skal i størst mulig grad få velge sykehjem eller andre bo- og servicetilbud.
- At det må bli lettere å etablere institusjoner som andelslag, der den eldre selv kjøper og eier en boenhet i et fellesskap, tilrettelagt for kvalifisert pleie-, service- og trygghetstjenester.
- Gi prioritet til utbyggingen av sykehjem med sikte på at de som ønsker det får bo på enerom.
- At bolig skal være et personlig ansvar for den som er i stand til å ta det, mens nødvendig pleie skal være et offentlig ansvar.
- Trekke med flere frivillige i eldreomsorgen.
- Reformere sykehusvesenet og derved redusere ventetidene betraktelig.
- Sørge for at geriatrien blir oppprioritert og at det blir utdannet flere leger og pleiere til denne tjenesten.
- Sikre en raskere og mer kontant reaksjon på kriminalitet som reduserer tryggheten i hverdagen.

Behandlingstilbud for rusmisbrukere

For å tilbakeføre rusmisbrukere til en rusfri tilværelse og et verdig liv, og bekjempe kriminalitet vil Høyre:

- Videreutvikle behandlingsapparatet for rusmisbrukere og heve kvaliteten i tilbudet med sikte på å redusere det høye tilbakefallet.
- Bruke tvangsbehandling og «frivillig tvang» der det kan motivere for videre behandling med sikte på rusfrihet.
- Arbeide for rusfrie fengsler. Dette kan oppnås ved å skille fangegrupper fra hverandre, ved bedret kontroll og ved å gi innsatte tilbud om behandling.

Trygdeordninger

For den som er i stand til å arbeide seg frem til selvhjulpenhet, skal økonomisk støtte være midlertidig og fremme selvstendighet. Ordninger som stimulerer til selvhjulpenhet er mer sosiale og gjenspeiler større respekt for enkeltmennesker, enn ordninger som gjør at mennesker forblir klienter. Innstramninger i trygdeordninger som ledighetstrygd og sykelønn må også sees i sammenheng med de store finansieringsutfordringer staten står overfor i fremtiden.

For å sikre trygghet ved uførhet eller tap av arbeidsinntekt og fremme ansvarlighet vil Høyre:

- Sikre økonomisk støtte i form av uføretrygd, dagpenger eller sosialhjelp.
- Bidra til en innstramning av sykelønnsordningen og minske faren for misbruk gjennom redusert utbetaling i sykeperioden og innføring av en karensdag.
- La kommunene kunne kreve en gjenytelse for utbetaling av sosialhjelp gjennom ordningen med arbeidsplikt for sosialhjelp.
- Unngå at beløpene som utbetales i sosialhjelp er så høye at sosialhjelp for noen blir et alternativ til arbeidsinntekt.
- Innrette trygdeordningene slik at folk hjelpes ut i yrkeslivet.
- Prioritere utdanning fremfor tiltaksplasser for særlig å styrke ungdoms muligheter i arbeidsmarkedet.
- Øke minstepensjonen utover dagens nivå i perioden for pensjonister som utelukkende har minstepensjon å leve av.

Kriminalitet

Trygghet mot overgrep er en forutsetning for frihet og livsutfoldelse. Forebygging og bekjempelse av kriminalitet er en av myndighetenes viktigste oppgaver. Kriminalitet begynner i det små, men ender ofte i det store. Kriminalitet er alvorlig, fordi kriminelle handlinger er et symptom på normoppløsning og sviktende fellesskap. Hver gang en forbryter slipper unna fordi forbrytelsen er for «liten», kan

gjerningsmannen være et skritt nærmere det store overgrepet. Hver dag som går før en forbryter møter reaksjon, dom og soning, svekkes sjansen for at samfunnets innsats har effekt.

For å forebygge kriminalitet er Høyres politikk på mange områder viktig: Mer ansvar og handlefrihet til familiene styrker båndene mellom mennesker. Mer individuell oppfølging i skolen fører til at færre som sliter faller utenfor. Et mer fleksibelt arbeidsmarked gir jobbmuligheter til flere som er satt utenfor. Kvalitet i behandling av rusmisbrukere kan hjelpe flere ut av et liv med kriminalitet som levebrød.

Selv om det forebyggende arbeidet er det viktigste for å avhjelpe kriminalitet på lang sikt, er en effektiv forfølgelse med sterk og umiddelbar reaksjon viktig for å demme opp på kort sikt. En effektiv straffefølgelse har dessuten i seg selv en forebyggende effekt. Høyre mener at ingen sak med kjent gjerningsmann skal henlegges og at pådømmelse av flere straffbare forhold ikke skal gi reduksjoner i straffutmålingen. Ettervernet må styrkes for å hindre en fortsatt kriminell løpebane.

Den foruroligende veksten i den organiserte kriminaliteten er en av de største utfordringer man står overfor i kriminalitetsbekjempelsen, og må derfor være en høyt prioritert oppgave for politiet.

For å heve respekten for andre menneskers liv og eiendom og øke tryggheten i nærmiljøet, vil Høyre:

- Føre en politikk for å øke det personlige ansvaret og styrke de personlige fellesskapene, og derved bidra til å forhindre at mennesker faller utenfor.
- Legge vekt på offerets rettigheter og behov for hjelp, bl.a. gjennom å innføre regler for hvordan offeret skal behandles i møte med offentlige instanser, gi økt innsyn og deltagelse for offeret i straffesaker, prioritere erstatning til ofrene ved økonomisk forfølgelse av kriminelle og etablere et voldsofferfond. Behandlingstilbudet etter voldtekt og incest må styrkes.
- Arbeide for innføring av tidsfrister som bestemmer hvor lenge et offer for alvorlig vinningskriminalitet, som innbrudd i boligen, skal måtte vente på politiets bistand.
- Fjerne flaskehalsen hos politi, påtalemyndigheter, domstoler og i kriminalomsorgen for å redusere tiden mellom anmeldelse, pågrepelse, dom og soning. Prioritere saker med kjent gjerningsmann.
- Gjøre politiet mer synlig i nærmiljøene, både ved å frigjøre politifolk fra oppgaver som andre kan ivareta og ved å øke utdanningskapasiteten ved politihøgskolen.
- Stimulere til frivillig arbeid, f.eks. natteravner.
- Opprettholde en streng narkotikalovgivning og styrke samarbeidet over grensene.
- La Norge delta i Schengen-samarbeidet og derved bedre Norges muligheter til å motarbeide organisert og internasjonal kriminalitet i samarbeid med andre europeiske land.
- Se til at utenlandske statsborgere som begår alvorlige forbrytelser i utgangspunktet møtes med straff og utvisning, med mindre spesielle forhold ved straffefølgningen i deres hjemland taler mot dette.
- Eskortere mennesker som ulovlig oppholder seg i Norge ut av landet, og styrke politiets evne til å reagere i slike spørsmål.
- Bruke konfliktrådene aktivt. Samfunnet skal markere grenser også ved mindre førstegangsovertredelser. Lovbryterens forpliktelser skal økes, og konfliktrådet skal operere på offerets premisser.
- Gjenninnføre en kriminell lavalder på 14 år og derved styrke muligheten til å hjelpe og rettlede unge lovbrytere.
- Sikre strengere straffer for uprovosert og seksualisert vold, om nødvendig ved innføring av minimumsstraffer.
- Gjennomgå erfaringene med straffeprosessloven i voldtektssaker.
- Sikre full straffutmåling allerede ved første domfellelse.
- La lovbrytere sone straffen fullt ut dersom vedkommende for tredje gang dømmes for forbrytelse med mer enn 3 års strafferamme.
- Styrke vernet mot farlige og sinnslidende lovbrytere, og bedre behandlingstilbudet for disse.
- Tillate romavlytting etter samme kriterier som telefonavlytting.

Internasjonalt samarbeid

Utfordringer som strekker seg over landegrensene krever et aktivt og forpliktende samarbeid med andre land. Internasjonal fred og stabilitet, en troverdig garanti for egen sikkerhet, positiv utvikling av økonomi og velferd, samt bekjempelse av miljøproblemer, av nød og fattigdom og av internasjonal kriminalitet, er alle mål og oppgaver som krever slikt samarbeid og som Høyre ønsker å vektlegge. Vilje til samarbeid med omverdenen, både for å finne løsninger på felles problemer og for å ivareta Norges interesser, er en grunnsten i Høyres utenriks- og sikkerhetspolitikk.

I flere sammenhenger står Norge i dag overfor en fare for å havne på sidelinjen, og på denne måten bli marginalisert. At våre nordiske naboland er blitt medlemmer av Den europeiske union mens vi selv står utenfor, innebærer en ny situasjon for Norge. Samtidig øker stadig EUs betydning som internasjonal aktør. EU får mer å si på en rekke områder som berører vårt land og mulighetene for å fremme norske interesser og syn. Dette stiller nye krav til oss som nasjon. Etter Høyres oppfatning er det nødvendig for Norge å konsentrere den utenrikspolitiske innsatsen om følgende særlig viktige oppgaver:

- Motarbeide marginalisering av Norge for bedre å ivareta landets interesser.
- Ivareta Norges interesser i egne nærområder.
- Styrke de atlantiske båndene, som fortsatt er svært viktige for norsk sikkerhet.

Internasjonal rett

Grunnleggende menneskerettigheter brytes daglig i en rekke land. Høyre mener at alle land har et ansvar for å fremme demokrati og menneskerettigheter. Norge bør ta opp menneskerettighetsspørsmål med land som bryter dem og gjennom internasjonale fora.

Ikke minst for små land er en internasjonal rettsorden viktig. I forholdet nasjonene imellom kan den dempe innslagene av vilkårlighet og den sterkeste rett. Samtidig legger den et bedre grunnlag for fred og stabilitet. Etter Høyres mening må Norge støtte opp om håndhevelsen av internasjonale rettsregler, både globalt og regionalt.

Gjennom Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og Europarådet er landene i Europa forpliktet til å respektere prinsippene om menneskerettigheter, respekt for minoriteter og grensenes ukrenkelighet. Alvorlige brudd på disse grunnleggende prinsipper, som i det tidligere Jugoslavia, kan ikke aksepteres. Høyre støtter derfor opp om arbeidet med å få stilt de ansvarlige for krigsforbrytelsene i det tidligere Jugoslavia til ansvar for sine handlinger. Høyre mener at det bør opprettes en permanent krigsforbryterdomstol på internasjonal basis i FN-regi.

Verdenssamfunnet har behov for et sterkt og effektivt FN som kan ivareta internasjonal rett. Det har vi dessverre ikke i dag. FN-systemet har behov for en kraftig omorganisering som kan bidra til en mer effektiv ressursbruk, en mer handlekraftig organisasjon og et klarere skille mellom særorganisasjonenes virksomhetsområder.

Økonomisk samarbeid

Verdenshandelen vokser med rekordfart. Vi er vitne til økende gjensidig avhengighet mellom landene. Parallelt med liberaliseringen av verdenshandelen ser vi en økning i regionale samarbeidsformer på handelsområdet og en økende grad av samarbeid mellom regionene. Denne utviklingen stiller Norge, som står utenfor det politiske samarbeidet som foregår i EU, overfor store utfordringer.

Det regionale samarbeidet er selvsagt av stor betydning for den økonomiske utviklingen for deltagerne. Men et globalt samarbeid vil ha enda større betydning. For Norge, som er et lite land med en åpen

økonomi, er det avgjørende at mest mulig av handelsregelverket innføres globalt. Norge må derfor spille en aktiv rolle i Verdens handelsorganisasjon (WTO) for å iverksette det regelverk som nylig er innført og videreutvikle regler på nye felt. Innenfor rammen av WTO ønsker derfor Høyre å:

- Arbeide for felles investeringsregler og et bredest mulig sett av felles konkurranseregler.
- Arbeide for nye regler for servicenæringene, herunder skipsfarten.
- Arbeide for en ytterligere liberalisering av landbruksområdet, blant annet av hensyn til utviklingslandenes markedsadgang.
- Arbeide med miljøstandarder og sosiale standarder. Men disse må ikke kunne brukes til skjult proteksjonisme.

Høyre ønsker også å intensivere kampen mot barnearbeid, gjennom dialog med myndigheter i utviklingsland. Bistand til utdanningsprosjekter kan være et viktig virkemiddel.

Europa

Etter Berlinmurens fall er hele Europa inne i dramatiske forandringer som også stiller Norge overfor stadig nye utfordringer. De politiske og økonomiske samarbeidsmønstrene endres radikalt. EU vil bli utvidet med en rekke nye medlemsland fra Sentral- og Øst-Europa i de kommende år. Den økonomiske integrasjonen skjer gradvis og kan ta noe tid, men den politiske integrasjonen vil kunne skje relativt raskt. Få hindre gjenstår før de sentral- og øst-europeiske landene kan delta fullt ut i EUs utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeid. EU-utvidelsen vil være et svært viktig bidrag til stabilitet, fred og velferd i Europa og må få aktiv støtte fra Norge, blant annet for å bidra til at de baltiske land er med i prosessen.

Beslutningen om å si nei til medlemskap i EU var ikke noen beslutning om å si nei til samarbeid med EU. Utviklingen i EU er stadig viktigere for Norge. Norske interesser sikres best gjennom et bredest mulig samarbeid med EU og EU-landene. EU mottar i dag ca. 80 prosent av vår eksport. EØS-avtalen er derfor helt avgjørende for at mest mulig av næringslivet skal ha de samme vilkår som sine konkurrenter.

Derfor vil Høyre:

- Bevare og videreutvikle EØS-avtalen og avvise alle forsøk på å svekke den.
- Aktivt utnytte Norges assosierte medlemskap i Den vest-europeiske union (VEU).
- Støtte norsk deltagelse i Schengen-samarbeidet for å styrke kampen mot internasjonal kriminalitet og for å unngå innskrenkninger i passfriheten.
- Styrke kontaktene med de enkelte EU-land for å søke å avhjelpe manglende direkte norsk innflytelse på EUs utvikling og politikk.
- Sikre det nordiske samarbeidet, både fordi det har en egenverdi og fordi de nordiske EU-medlemsland representerer en kanal for indirekte norsk innflytelse i EU.
- Aktivt følge opp utviklingen av en økonomisk og monetær union og etablere de tilknytningsformer som best ivaretar norske interesser.
- Forsøke å knytte Norge til samarbeidsavtaler som EU inngår med andre regioner for på den måten å hindre at Norge settes på sidelinjen i dette viktige økonomiske og politiske arbeidet.
- Løpende ta opp utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål, som den alvorlige miljøtrusselen på Kola, direkte med EU og med EUs medlemsland.
- Styrke kontaktene mellom norske regioner og regioner i Europa, blant annet gjennom deltagelse i ulike EU-programmer.

Høyre respekterer resultatet av folkeavstemningen om EU-medlemskap i 1994 og tar til etterretning at flertallet ikke delte Høyres syn på fordelene ved et norsk EU-medlemskap. Høyre mener at Norge ikke kan slutte seg til Den europeiske union uten at flertallet gjennom folkeavstemning har gitt uttrykk for et ønske om det.

Høyre ser det som spesielt viktig å utvikle et nært samarbeid med våre naboland Russland og de baltiske stater. Høyre ønsker også å utbygge kontakten med de baltiske stater. Norge må prioritere innsatsen for en positiv utvikling i disse landene. Støtte til demokratibyggning, miljøvern og utbygging av økonomisk og juridisk kompetanse er særlig viktig. Arbeidet med atomforurensningsfaren i våre nærområder må gis høy prioritet.

Forsvars- og sikkerhetspolitikk

Vår sikkerhetspolitikk må både ta utgangspunkt i at vi lever i en usikker verden i rask forandring og at vår geografiske beliggenhet gjør oss til et viktig strategisk område. Vi står overfor mulige farer for sikkerheten og stabiliteten i Europa, idet konflikter av nasjonal, etnisk og religiøs karakter fortsatt kan oppstå i vår verdensdel.

Samtidig er den fremtidige utvikling vanskelig å forutsi. Forsvaret, alliansetilknytningen og de øvrige deler av den norske sikkerhetspolitikken må etter Høyres mening innrettes med sikte på å kunne gi en troverdig forsikring i tilfelle fremtidige tilbakefall i internasjonal politikk.

Vårt forhold til Russland er i dag godt, og må videreutvikles. Russland er en militær stormakt, og det er fortsatt usikkerhet knyttet til det nye demokratiets veivalg. Den sentrale militærstrategiske betydning som Kola-området også i fremtiden vil ha for Russland, gjør at Norge kan stå overfor en militær trussel ved en forverring av situasjonen.

De atlantiske bånd har i hele etterkrigstiden vært helt sentrale i norsk sikkerhetspolitikk. Kontakten med USA har vært og vil fortsatt være svært viktig for Norges sikkerhet. Å opprettholde og videreutvikle denne kontakten vil stå som en av våre viktigste utfordringer etter den kalde krigens slutt. Det er både i Norges og i Europas interesse at USA fortsetter sin tilstedeværelse i vår verdensdel og engasjerer seg i europeisk sikkerhet også i fremtiden.

Høyre vil støtte en utvidelse av NATO østover. Det vil styrke stabiliteten i hele det euro-atlantiske området. En ny fransk tilnærming til NATO og amerikansk støtte til et NATO der europeerne tar et større ansvar for egen sikkerhet, har gitt viktige avklaringer om fremtiden. Denne situasjonen gjør det svært viktig for Norge å arbeide for å sikre våre og NATOs atlantiske bånd. Samtidig må vi søke å motvirke en marginalisering av Norge i det euro-atlantiske samarbeidet.

Høyre vil:

- Aktivt utnytte Norges assosierte medlemskap i Den vest-europeiske union (VEU).
- Slutte opp om de retningslinjer som er lagt for innlemmelse av øst- og sentral-europeiske land i NATO.
- Trekke Russland med i et nært samarbeid med NATO, både utenfor og innenfor rammen av Partnerskap for fred (PFP).
- Styrke de transatlantiske bånd gjennom å øke ressursinnsatsen i de bilaterale kontakter med USA.
- Undersøke muligheten for økt samarbeid mellom de nordiske land i forsvarsplanleggingen.
- At Norge skal engasjere seg aktivt i stabilitetsbygging og fredsbevarende aksjoner fra NATOs side.
- Delta aktivt i kampen mot spredning av atomvåpen og sikre en permanent avtale mot prøvesprengninger av atomvåpen.

Av de største trusler mot sikkerheten i dag er utbredelsen av internasjonal kriminalitet, herunder terrorisme. Høyre vil aktivt ta i bruk de virkemidler som er nødvendig for å bekjempe denne trusselen, bl.a. gjennom deltagelse i det internasjonale samarbeidet som er under utvikling på dette området.

NATO-medlemskapet er hjørnesteinen i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. NATO er i dag i forandring, og vi må innstille oss på å ta ansvaret for en større del av forsvaret av Norge i fremtiden. Derfor er det avgjørende å sikre og videreutvikle et troverdig norsk forsvar.

Høyre vil legge et langsiktig perspektiv til grunn i sitt syn på bevilgningene til og utformingen av Forsvaret. Tillater vi oss å bygge ned vår forsvarsevne i en fredelig situasjon, risikerer vi at militære trusler oppstår raskere enn tiden vi trenger til å gjenoppbygge en tilfredsstillende forsvarsevne.

Høyre vil:

- Opprettholde en forsvarsevne som setter oss i stand til å møte uforutsette sikkerhetspolitiske utfordringer og sikrer tilstedeværelse av Forsvaret i alle deler av landet.
- Fortsette effektiviseringen i Forsvaret, herunder sikre at bevilgningene i større grad benyttes til å fremme stridsevne.
- Utvikle den nødvendige kompetanse, mobilitet og fleksibilitet til å møte nye utfordringer. Deltagelse i internasjonale fredsoperasjoner er i Norges interesse. Hurtige utrykningsstyrker spiller her en viktig rolle.
- Opprettholde verneplikten. Høyre avviser forsøk på å svekke den og vil styrke incentivene til å gjennomføre den. Etter Høyres oppfatning er verneplikten bl.a. viktig for å opprettholde nærheten til og oppslutningen om forsvaret i det norske folk.
- Sikre et godt Heimevern, med egen identitet.
- Sikre effektive hemmelige tjenester tilpasset dagens behov.

Kampen mot fattigdom

Høyre ser på de globale miljø- og fattigdomsproblemene som verdenssamfunnets største og mest presserende utfordring. Vi har et ansvar for å avhjelpe nød på rent medmenneskelig grunnlag. Men det er også i Norges egeninteresse å skape en bærekraftig vekst og et best mulig globalt miljø for å unngå at det oppstår destabiliserende konflikter som truer freden.

Norge og andre rike land har et ansvar for å fortsette å gi betydelig offentlig utviklingshjelp. Bistand er ikke i seg selv avgjørende for å skape utvikling, men er et viktig supplement til økt handel og intern utvikling av en bærekraftig markedsøkonomi og demokratiske institusjoner. Det er ikke mulig å løse fattigdomsproblemene uten en bærekraftig økonomisk vekst. Målet med bistanden må være å støtte mottakerlandenes egne bestrebelser for å skape en bærekraftig utvikling, det vil si bedre økonomiske, sosiale, politiske og miljømessige kår, samt å lindre nød. Den langsiktige bistanden må bidra til å forebygge at nødsituasjoner oppstår. Høyre ønsker å gi hjelp til selvhjelp og vil at:

- De fattige landene må gis en mulighet til å bygge opp en selvstendig økonomi på grunnlag av økt frihandel. Norge må aktivt stimulere til økt norsk handel med utviklingsland. Det norske markedet bør ensidig åpnes for mer handel med utviklingsland. Norge må gjennom Verdens Handelsorganisasjon (WTO) aktivt bidra til at industrilandene åpner sine markeder for utviklingslandene.
- Bistanden skal føre til varige forbedringer, skal fattigdomsorienteres og skal konsentreres, fordi spredning gir mindre effektiv bistand.
- Norge må prioritere bistand til land som fører en utviklingsfremmende politikk basert på markedsøkonomi, respekt for menneskerettigheter og vilje til en ansvarlig fordeling av landets ressurser.
- Befolkningsveksten må stabiliseres i en rekke land for å skape sosiale forbedringer. Det er derfor viktig at bistandsprosjekter rettes mot å øke kvinners utdanningsnivå. Utdanning for kvinner er det beste virkemiddel for å begrense befolkningsveksten.

- De frivillige organisasjonenes bistandsinnsats må støttes med betydelige midler fordi disse kombinerer ressursinnsatsen med et idealistisk engasjement og har vist seg å utnytte ressursene effektivt.
- Bistandsavhengighet må motarbeides. Mottakerne skal ha ansvaret for effektiv utnyttelse av bistanden, men uten at dette fratår Norge ansvar for å stille krav.
- Det må finne sted en kontinuerlig kontroll og evaluering av hvorvidt bistanden virker utviklingsfremmende.
- Norge må bidra aktivt til å finne løsninger på de betydelige uløste gjeldsproblemer som mange av utviklingslandene står overfor.
- Det må stimuleres til at norsk næringsliv engasjerer seg i utviklingsland for å bidra til utvikling av næringslivet lokalt, og for å sikre at norsk næringsliv får de samme rammebetingelser som konkurrenter i land det er naturlig å sammenligne seg med.